

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าเพื่อทำการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. วินัยในตนเอง

1.1 ความหมายของวินัยในตนเอง

1.2 ความสำคัญและคุณค่าของวินัยในตนเอง

1.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวินัยในตนเอง

1.4 ลักษณะของผู้มีวินัยในตนเอง

1.5 การส่งเสริมวินัยในตนเอง

1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวินัยในตนเอง

2. นิทานและการเล่านิทาน

2.1 ความหมายของนิทาน

2.2 ประโยชน์ของการเล่านิทาน

2.3 เกณฑ์การเลือกนิทานสำหรับเด็ก

2.4 รูปแบบและเทคนิคการเล่านิทาน

2.5 สื่อที่ใช้ประกอบการเล่านิทาน

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเล่านิทาน

3. บทบาทสมมติ

3.1 ความหมายและความเป็นมาของบทบาทสมมติ

3.2 จุดมุ่งหมายและประโยชน์ของการแสดงบทบาทสมมติ

3.3 ทฤษฎีการใช้บทบาทสมมติ

3.4 ประเภทและลักษณะของการแสดงบทบาทสมมติ

3.5 ขั้นตอนและหลักในการใช้บทบาทสมมติ

3.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทสมมติ

1. วินัยในตนเอง

ในเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวินัยในตนเอง จะได้กล่าวถึงรายละเอียดในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ความหมายของวินัยในตนเอง

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2532, หน้า 759) ได้ให้ความหมายวินัยในตนเองว่า หมายถึง การที่บุคคลสามารถบังคับควบคุมตนเองทั้งกาย วาจา ใจ ให้ประพฤติปฏิบัติได้เหมาะสมกับสถานการณ์ เวลา และเป็นไปตามเงื่อนไข กฎเกณฑ์ กติกา หรือข้อตกลงที่สังคมกำหนดไว้ด้วยความเต็มใจ และจริงใจโดยไม่มีการลงโทษหรือควบคุม

แรมสมร อยู่สถาพร (2535, หน้า 47) กล่าวว่า วินัยในตนเอง หมายถึง ความสามารถในการควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ตั้งตามระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมหรือการบังคับให้ตนเองทำในสิ่งที่ควรทำด้วยตนเองโดยไม่ต้องอาศัยการบังคับหรือแรงจูงใจจากภายนอก

วนิดา เสวกดรุณทร (2537, หน้า 72) ให้ความหมายว่า วินัยในตนเอง หมายถึง การบังคับควบคุมพฤติกรรมของบุคคลโดยอำนาจภายในบุคคลนั่นเอง อันเป็นอำนาจซึ่งเกิดจากการเรียนรู้หรือยอมรับในคุณค่าอย่างใดอย่างหนึ่ง

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2537, หน้า 10) วินัยในตนเองเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกด้วยการตัดสินใจและเลือกกระทำตามข้อตกลงโดยสมัครใจ เพื่อแก้ปัญหาของตนเองและส่วนรวม เพื่อประโยชน์ในการอยู่ร่วมกัน

ภรณ์ี คุรุรัตน์ (2537, หน้า 8) ให้ความหมายวินัยในตนเองว่าเป็นความสามารถในการใช้ความคิด ความรู้สึกที่เกิดจากการเรียนรู้ เพื่อควบคุมอารมณ์ พฤติกรรมของตนเองให้เป็นที่น่าพอใจ

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2542, หน้า 60) ให้ความหมายวินัย หมายถึง การกระทำที่แสดงออกถึงการกระทำที่แสดงถึงความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมตนเองให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องอย่างมีเหตุผล

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า วินัยในตนเอง หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการใช้ความคิดที่ได้จากการเรียนรู้ควบคุมตนเองให้ประพฤติตนได้อย่างเหมาะสมเป็นการกระทำโดยสมัครใจไม่มีการบังคับเกิดจากการตระหนักในคุณค่าของการปฏิบัติ

1.2 ความสำคัญและคุณค่าของวินัยในตนเอง

วินัยในตนเองเป็นคุณลักษณะที่สำคัญทางบุคลิกภาพของเด็ก ทั้งนี้ผู้ที่ มีวินัยในตนเองจะเป็นผู้รู้จักกาลเทศะ สนใจและเอาใจใส่ต่อสังคมเป็นผู้มีระเบียบและปฏิบัติ ตามกฎเกณฑ์ของสังคมและเมื่อใดก็ตามที่เด็กได้พัฒนาลักษณะดังกล่าวแล้ว เด็กก็จะแสดง พฤติกรรมออกมาใน 4 ลักษณะ ที่สังคมยอมรับทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้ใหญ่ (มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532, หน้า 759) และวินัยในตนเองเป็นหัวใจของการแสดงออก ซึ่งคุณธรรม เนื่องจากสามารถควบคุมตนเองได้ สามารถทำความดีด้วยตนเองและมีความกังวล เมื่อกระทำ สิ่งที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งจะช่วยยับยั้งและป้องกันไม่ให้เกิดบุคคลกระทำความผิด (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2523, หน้า 3)

นอกจากนี้ กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ (2537, หน้า 10) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของวินัยในตนเองว่า เป็นพื้นฐานของความรับผิดชอบ การเคารพสิทธิของผู้อื่น การเอื้อเฟื้อแบ่งปัน การรอคอย การแก้ปัญหาของส่วนรวม สามารถควบคุมตนเองให้ปฏิบัติ ในสิ่งที่ถูกต้อง โดยใช้หลักการของเหตุผล โดยไม่ต้องให้ผู้ใดมาคอยควบคุมบังคับ ซึ่งเป็นพื้นฐาน สำคัญที่เอื้อต่อความสำเร็จของบุคคลและส่วนรวม จึงควรส่งเสริมวินัยในตนเองและการส่งเสริม วินัยในตนเองจะช่วยให้มีความสามารถดังต่อไปนี้

1. ด้านสติปัญญา ช่วยให้ผู้รู้จักคิด ใช้เหตุผลตัดสินใจ และแก้ปัญหาด้วยตนเอง
2. ด้านสังคม อารมณ์และจิตใจ ช่วยให้เกิดกล้าคิดกล้าแสดงออก มีความรับผิดชอบ เคารพสิทธิของผู้อื่น มีความเอื้อเฟื้อ รู้จักการแบ่งปัน รู้จักการรอคอย

1.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวินัยในตนเอง

วินัยในตนเองมีลักษณะของการแสดงออกทางจริยธรรม และคุณธรรมของบุคคล และมีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางจริยธรรม ซึ่งมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความมีวินัยในตนเอง 2 ทฤษฎี คือ

1.3.1 ทฤษฎีพัฒนาการจริยธรรมของพียาเจท์ (piaget)

พียาเจท์ (piaget) ได้ศึกษาจริยธรรมของเด็ก โดยสังเกตจากการที่เด็กเล่นเกม เขาอธิบายว่าจริยธรรมแฝงอยู่ในกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทุกชนิด และการเล่นเกมต่าง ๆ ของเด็กจะต้อง มีกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เป็นระบบซับซ้อนแอบแฝงอยู่ในการเล่นเกมนั้น พียาเจท์ ได้อธิบายถึง พัฒนาการทางจริยธรรมที่ได้จากการศึกษาสรุปได้ว่า พัฒนาการทางจริยธรรมมี 2 ขั้นที่เป็น คือ

- 1.3.1.1. การฝึกหัดตามกฎเกณฑ์ เป็นช่วงอายุก่อน 8 ปี ระยะเวลาเด็กจะยึด

กฎเกณฑ์ภายนอก คือ พ่อแม่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็กจะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาทางจริยธรรมของเด็ก กฎเกณฑ์จะมีลักษณะตายตัวเด็กจะไม่คำถึงแรงจูงใจต่าง ๆ หรือเหตุของการกระทำ โดยแบ่งเป็น 4 ชั้น คือ

ขั้นที่ 1 เด็กพยายามทำตาม เลียนแบบอย่างคนอื่น เพราะเด็กยังไม่รู้จักกฎเกณฑ์

ขั้นที่ 2 เด็กจะยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง พฤติกรรมจะเกิดจากตนเอง รวมกับการกระทำตามอย่างของคนอื่นที่เล่นเป็น การเล่นจะมุ่งเอาชนะ

ขั้นที่ 3 เด็กเกิดการร่วมมือในระหว่างผู้เล่น ความสนใจจะอยู่ที่การเล่นตามกฎเกณฑ์ที่มุ่งเอาแต่ชนะ

ขั้นที่ 4 เด็กนอกจากจะมีการร่วมมือในการเล่นตามกฎเกณฑ์แล้ว ยังทำตามกฎเกณฑ์ด้วยความรู้สึกรับผิดชอบเฉพาะตนเอง

พินาเจท์ กล่าวว่า การที่เด็กพัฒนาจากการรับกฎเกณฑ์ที่ตายตัวจากอิทธิพลภายนอกมาเป็นกฎเกณฑ์ของตนเองได้ เนื่องจากพัฒนาการทางสติปัญญา ความสัมพันธ์ของกลุ่มเพื่อนและอายุ

1.3.1.2. ความสำนึกในกฎเกณฑ์ เด็กเริ่มมีกฎเกณฑ์ของตนเอง ระยะนี้พัฒนาการทางจริยธรรมเริ่มก้าวไปสู่ระดับมีความคิดเป็นของตนเองในลักษณะของการคิดถึง ความยุติธรรม คิดถึงเหตุและผลของการกระทำ (วราภรณ์ รักวิจัย, 2533, หน้า 108 - 109)

1.3.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg's Moral Development Theory)

ลอว์เรนซ์ โคลบอร์ก (Lawrence Kohlberg) เป็นนักจิตวิทยา ที่กำหนดทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมที่มีชื่อระบุว่า พัฒนาการทางจริยธรรมจะเป็นลำดับขั้นเช่นเดียวกับพัฒนาการด้านอื่น โคลเบอร์กมีความเชื่อว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจะต้องเกิดขึ้นเป็นลำดับขั้น โดยเริ่มจากขั้นแรกก่อน แต่ระยะเวลาในการอยู่ขั้นใดขั้นหนึ่งนั้นจะแตกต่างกันแล้วแต่บุคคล หรือบางคนอาจอยู่ในขั้นที่คาบเกี่ยวกันได้ พัฒนาการทางจริยธรรมจะเป็นเช่นเดียวกับพัฒนาการทางด้านความคิดและเหตุผล กล่าวคือ จะค่อย ๆ มีการเปลี่ยนแปลงในการแยกแยะถึงผลดี ผลเสีย แล้วนำไปก่อให้เกิดการจัดระบบใหม่ที่จะนำไปสู่ขบวนการสมมูลของโครงสร้างในที่สุดขั้นพัฒนาการต่าง ๆ ประกอบด้วย

1) ระดับเริ่มมีจริยธรรม (preconventional Level) เป็นระดับก่อนเกณฑ์ (อายุ 2 – 10 ปี) เด็กในระดับนี้จะทำตามคำสั่งที่กำหนดว่าดี หรือไม่ดี แต่ส่วนใหญ่จะมองที่ผลของ

การกระทำว่าได้รับความเจ็บปวด หรือความพึงพอใจและจะทำตามกฎเกณฑ์ที่ผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าตนกำหนดไว้ เลือกทำพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้อื่น

2) ระดับการมีจริยธรรมตามกฎเกณฑ์และประเพณีนิยม (conventional Level) เป็นระดับตามกฎเกณฑ์ (อายุ 10 - 16 ปี) เด็กในระดับนี้ทำตามความคาดหวังของครอบครัวของสังคมหรือของประเทศชาติ โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะตามมา พยายามประพฤติตนเป็นคนดีอยู่ในโอวาท หลีกเลี่ยงความประพฤติที่ผู้อื่น หรือสังคมลงความเห็นว่าเป็นไม่ดี เพื่อให้ผู้อื่นยอมรับ

3) ระดับมีจริยธรรมของตนเอง (post conventional หรือ Autonomous) หรือขั้น (principled) เป็นระดับเหนือเกณฑ์ (อายุ 16 ปีขึ้นไป) เด็กในระดับนี้จะพยายามกำหนดหลักการทางจริยธรรมที่ต่างจากกฎเกณฑ์ของสังคม หรือกฎต่าง ๆ ที่ผู้ปกครองวางเอาไว้ กระทำพฤติกรรมตามความเชื่อส่วนตัว ถึงแม้ว่าจะไม่ตรงกับกลุ่มพวกพ้องก็ตาม (พัชรี สนวนแก้ว, 2536, หน้า 93 - 94)

สรุปได้ว่า การพัฒนาจริยธรรมจะเป็นไปตามวัยและการเรียนรู้ โดยเริ่มจากเงื่อนไขต่อตนเองต่อสังคมเมื่อโตขึ้น

1.4 คุณลักษณะของผู้มีวินัยในตนเอง

มีผู้กล่าวถึง คุณลักษณะของผู้ที่มีวินัยในตนเองไว้หลายท่าน ดังต่อไปนี้

ช. ชนบท (2530, หน้า 49) กล่าวถึง บุคคลที่มีวินัยในตนเองมีพฤติกรรมดังต่อไปนี้

1. ความซื่อสัตย์ ทั้งต่อผู้อื่นและต่อตนเอง
  2. ความตรงต่อเวลา ทั้งที่เกี่ยวกับหน้าที่ที่ต้องกระทำและตรงต่องานส่วนรวม
  3. ความอดทนอดกลั้น ทั้งที่เกี่ยวกับตนเองและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น
  4. ความเสียสละเพื่อส่วนรวม ทั้งด้านกำลังกาย กำลังทรัพย์ และกำลังสติปัญญา
  5. ความรับผิดชอบ ทั้งนี้เป็นงานส่วนตัวและงานส่วนรวม ที่ได้กำหนดไว้ในระเบียบ
- กัลยา สุวรรณรอด (2537, หน้า 9) ได้สรุปพฤติกรรมของผู้มีวินัยในตนเอง ดังนี้

1. มีความรับผิดชอบ
2. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
3. อดทน
4. ไม่วิตกกังวล

5. มีความตั้งใจจริง
6. มีเหตุผล
7. ซื่อสัตย์
8. ตรงต่อเวลา
9. มีความเป็นผู้นำ

ฉันทนา ภาคบงกช และคนอื่น ๆ (2539, หน้า 10) สรุปพฤติกรรมของผู้ดีมีวินัย
ในตนเองประกอบด้วยคุณลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
2. มีความรับผิดชอบ
3. มีความตั้งใจจริง
4. มีความสามารถในการควบคุมตนเอง
5. มีความเป็นผู้นำ
6. มีเหตุผลมีผล
7. เคารพสิทธิของผู้อื่น

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2540, หน้า 17 - 18) ได้มีการวิเคราะห์
พฤติกรรม ที่บ่งชี้ว่า มีวินัยในตนเอง ดังนี้

1. การควบคุมตนเองทั้งกาย วาจา และใจ
2. การยอมรับทั้งผลการกระทำของตนเอง
3. การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม
4. การตรงต่อเวลา
5. ความมีเหตุผล
6. การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ตามกฎเกณฑ์ ของสังคม
7. การเคารพในสิทธิและหน้าที่ของกันและกัน

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2542 ก, หน้า 78) กล่าวว่า การมีวินัยในตนเอง ได้แก่

1. วาจาดี
2. กิริยาดี
3. มีความรับผิดชอบ
4. ควบคุมตนเองได้

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการกล่าวถึง คุณลักษณะของผู้ที่มีวินัยในตนเองไว้ทั้งหมด 16 คุณลักษณะ ดังนี้

1. ความซื่อสัตย์
2. ตรงต่อเวลา
3. ความอดทน
4. เสียสละเพื่อส่วนรวม
5. ความรับผิดชอบ
6. ความเชื่อมั่นในตนเอง
7. ไม่วิตกกังวล
8. มีความตั้งใจจริง
9. มีเหตุผล
10. มีความเป็นผู้นำ
11. เคารพในสิทธิและหน้าที่ของกันและกัน
12. การควบคุมตนเอง
13. การยอมรับผลการกระทำของตนเอง
14. การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
15. วาจา
16. กิริยา

จากคุณลักษณะของพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองที่กล่าวมาในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกวินัยในตนเองที่ควรส่งเสริมให้กับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 มี 3 ด้าน โดยพิจารณาจากคุณลักษณะความมีวินัยในตนเองที่มีความถี่มากที่สุด 3 ด้าน ดังนี้

1. ความรับผิดชอบ
2. การควบคุมตนเอง
3. ความมีเหตุผล

1.5 การส่งเสริมวินัยในตนเอง

การสอนให้นักเรียนเกิดวินัยในตนเองนั้นเป็นเรื่องที่อาศัยเวลาและความมั่นใจ นอกจากจะสอนโดยการให้ความรู้ความเข้าใจและการใช้ลงมือปฏิบัติแล้วสิ่งที่สำคัญที่สุดอีกอย่างหนึ่งของการสอน คือ การปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี ให้กับนักเรียนเลียนแบบไปใช้ (ช.ชนบท,

2530 : 50) การฝึกวินัยให้กับเด็กเล็กควรทำด้วยความรู้สึกของการสร้างแนวทางปรับให้เด็กไปในทิศทางที่ถูกต้องไม่ใช่การลงโทษ การสร้างวินัยในช่วงนี้จะเป็นรากฐานของการทำตามระเบียบที่ทำมาการสร้างวินัยจะต้องค่อยเป็นค่อยไป ค่อย ๆ ซึมซาบจนเป็นพฤติกรรมในที่สุดและการเล่นเป็นสื่อหนึ่งที่จะทำให้เด็กรู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบต่อชุมชนและสังคมของเขา การฝึกวินัยเด็กนั้นการใส่คำอธิบายและเหตุผลเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องบอกให้เด็กรู้เสมอ เพราะการสร้างวินัยไม่ใช่เป็นเรื่องที่เกิดโดยตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่มนุษย์เป็นผู้บัญญัติขึ้น เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้ในสังคม และเมื่อเด็กสิ่งที่ดีหรือมีพฤติกรรมที่ดีหรือมีพฤติกรรมที่เราต้องการ ต้องชมเชยให้กำลังใจ จะช่วยให้เด็กทำพฤติกรรมนั้นบ่อยขึ้น (พุมบุญ, 2539, หน้า 42 - 44)

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2537, หน้า 12) ได้แนะแนวทางในการส่งเสริมความมีวินัยในตนเองดังนี้

1. สร้างบรรยากาศที่มีการผ่อนคลาย
2. ให้โอกาสเด็กริเริ่มทำกิจกรรมอย่างอิสระ
3. สนับสนุนให้เด็กมีโอกาสคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล
4. เปิดโอกาสให้เด็กช่วยกันสร้างข้อตกลง
5. แสดงความชื่นชม เมื่อเด็กปฏิบัติตามข้อตกลง ให้กำลังใจและช่วยเด็กยัง

ไม่สามารถปฏิบัติตามข้อตกลง

6. ทบทวนสิ่งที่เด็กได้กระทำ โดยการถาม หรือชมเชย

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2542ก, หน้า 80 - 81) กล่าวถึง หลักของการสร้างวินัยให้กับเด็ก ดังนี้

1. มีเจตคติที่ดีกับเด็ก การสอนวินัยต้องค่อยเป็นค่อยไป ใส่ใจและพยายามในการสร้างด้วยการใช้สัมพันธภาพที่ดีกับเด็ก ให้คำแนะนำชี้แจงถึงการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง ฝึกเด็กให้รู้จักการบังคับตนเองอย่างมีเหตุผลให้กำลังใจเมื่อเด็กทำถูกต้องและชมเชยใช้วิธีการชักจูงให้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติมากกว่าการบังคับ โดยคำนึงถึงความรู้สึกจิตใจของเด็กและความสามารถของเด็กในการพัฒนาตามระดับอายุ การสอนวินัยเด็กด้วยความรักและให้สิ่งที่ดีที่สุดกับเด็กจะช่วยให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีกับการมีวินัย

2. ให้อิสระแก่เด็กในการมีความคิดเป็นของตนเอง ด้วยการให้คำแนะนำปรึกษา เมื่อเด็กเล่นกับเพื่อน หรือมีปัญหาในการเล่น เด็กควรได้รู้ว่าทำไมต้องมีวินัยพฤติกรรมใดที่ยอมรับได้ และพฤติกรรมใดที่ผิด เมื่อผิดแล้วต้องแก้ไข เพราะหากเกิดซ้ำแล้วไปแก้ไขจะทำให้เด็กคับข้องใจ

3. สร้างให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่และงานที่ได้รับมอบหมายด้วยการติดตามให้ข้อมูลป้อนกลับชี้แนะ ไม่ตีหรือว่ากล่าวตักเตือนให้เสียใจ ไม่เปรียบเทียบเด็กกับผู้อื่นให้เด็กรู้สึกเป็นปมด้อย แต่ประเมินให้เด็กเห็นถึงการพัฒนาพฤติกรรมของตนและข้อควรต้องแก้ไข

4. ให้การยกย่องชมเชยในทันทีที่เด็กกระทำ หรือปฏิบัติดีอย่างพูดสิ่งที่ไกลเด็กไม่เข้าใจ เช่น ทำดีไปเถอะโตขึ้นแล้วจะดีเอง เด็กไม่ทราบหรือให้คำยากเด็กจะไม่เข้าใจ เช่น คนดีเป็นคนเก่ง เป็นต้น ในขณะที่ฝึกเด็กเด็กอาจจะดีครั้งบ้างเอาแต่ใจตนเองบ้าง ต้องให้อภัยอย่าเอาแต่ใจตนเอง

5. การฝึกวินัยต้องสม่ำเสมอเราไม่สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมเด็กได้ในทันทีทันใด ต้องฝึกซ้ำ ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เด็กซึมซาบเป็นนิสัย เมื่อผิดต้องลงโทษทันที เพื่อแก้ไขให้ถูกต้องถ้าเด็กทำดีต้องชมเชย

สรุปได้ว่า ในการเสริมสร้างวินัยให้กับเด็กนั้น ควรกระทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป และต้องมีความสม่ำเสมอ มีการชมเชยให้กำลังใจ เมื่อเด็กประพฤติได้ดี

1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวินัยในตนเอง

งานวิจัยต่างประเทศ

เบอร์นาร์ด (แจ่มจันทร์ เกียรติกุล, 2531, หน้า 37 ; อ้างอิงจาก Bunard, 1972. psychology of Learning and Teaching, p., 206- 207) ได้ให้ความคิดเห็นว่า เด็กต้องการวินัยที่เกิดจากความรู้ ความเข้าใจและการยอมรับความนับถือมากกว่าวินัยที่เกิดจากการใช้อำนาจบังคับ

มิลเลอร์ (สมจิตต์ สวรรณวงษ์, 2542, หน้า 46 ; อ้างอิงจาก Miller, 1984. Young chHdren p,15 - 16) ได้ศึกษา ความแตกต่างระหว่างการลงโทษกับการฝึกวินัย พบว่า ลักษณะของการปฏิสัมพันธ์ของแต่ละบุคคล สิ่งแวดล้อม กิจกรรมประจำวันและความคาดหวังส่วนบุคคลมีผลต่อพฤติกรรมเด็กและเสนอแนะว่าเทคนิคที่ใช้ทักษะการแก้ปัญหาช่วยให้นักเรียนเกิดวินัยในตนเอง

สรุปได้ว่า วินัยในตนเอง เกิดได้จากการฝึกใช้ทักษะต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาและวินัยที่เด็กต้องการ คือ การยอมรับความนับถือไม่ใช่การบังคับ

งานวิจัยในประเทศ

วิลาวัลย์ เผือกพวง (2536, หน้า 63) ได้ศึกษา พฤติกรรมความเอื้อเฟื้อ ความมีระเบียบวินัยและความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็กของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด

ประสบการณ์สร้างสรรค์ (ศิลปะศึกษา) โดยใช้คำถามประกอบกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชาย หญิง ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2535 โรงเรียนเกษมพิทยา กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จำนวน 30 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มทดลอง 'ได้รับการจัดประสบการณ์สร้างสรรค์ (ศิลปะศึกษา) โดยใช้คำถามประกอบ ส่วนกลุ่มควบคุม ได้รับการจัดประสบการณ์สร้างสรรค์ (ศิลปะศึกษา) แบบปกติ ผลการศึกษา พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์สร้างสรรค์ (ศิลปะศึกษา) โดยใช้คำถามประกอบกับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์สร้างสรรค์ (ศิลปะศึกษา) แบบปกติมีพฤติกรรมทางสังคม ด้านความเอื้อเฟื้อ ความมีระเบียบวินัยและความสามารถทางกล้ามเนื้อเล็กแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยกลุ่มทดลองมีค่าคะแนนเฉลี่ย 49.73 และกลุ่มควบคุมมีค่าคะแนนเฉลี่ย 40.33

นราพร ทับถม (2538, หน้า 47 - 50) ได้ศึกษาวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมในวงกลมเน้นสิ่งแวดล้อม กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชาย หญิง อายุ 5-6 ปี กำลังศึกษาชั้นก่อนวัยเรียน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2537 โรงเรียนวัดปทุมวนาราม เขตประทุมวัน สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน ผลการศึกษา พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อม มีพัฒนาการทางสังคม ด้านวินัยในตนเอง สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย 19.07 และ 9.67 ตามลำดับ

สายพิณ ปรงสุวรรณ (2538, หน้า 44 - 48) ได้ศึกษาวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และการเล่นตามมุม โดยเด็กร่วมกันสร้างกฎเกณฑ์และครูสร้างกฎเกณฑ์ เด็กอายุ 5-6 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนอนุบาลราชสีมา อำเภอเมืองจังหวัดนครราชสีมา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2536 จำนวน 92 คน ผลการศึกษา พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และการเล่นตามมุม โดยเด็กร่วมกันสร้างกฎเกณฑ์ และครูสร้างกฎเกณฑ์ มีวินัยในตนเองแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ทัศนีย์ อินทรบำรุง (2539, หน้า 40 - 44) ได้ศึกษาวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นิทานก่อนกลับบ้าน เด็กอายุระหว่าง 5-6 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนหน้าวัดพระลาน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2538 จำนวน 30 คน ผลปรากฏว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นิทานก่อนกลับบ้านกับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมก่อนกลับบ้านแบบปกติมีวินัยในตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นิทานก่อนกลับบ้านมีค่าคะแนนเฉลี่ย 47.86 และกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมก่อนกลับบ้านแบบปกติมีค่าคะแนนเฉลี่ย 38.40

จันทร์ดี ถนอมคล้าย (2539, หน้า 45 - 56) ได้ศึกษา การพัฒนาวินัยในตนเองด้าน ความอดทนของเด็กก่อนประถมศึกษาที่มีสติปัญญาแตกต่างกัน ด้วยวิธีการเล่านิทานประกอบ หุ่นมือ โดยมีการซักถามก่อน ระหว่าง และหลังการเล่านิทาน กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กอายุ 5-6 ปี ชั้นก่อนประถมศึกษา โรงเรียนวัดนางนอน เขตจอมทอง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 60 คน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2538 ผลการศึกษา พบว่า การใช้คำถามระหว่างการเล่านิทานเด็กมีวินัยในตนเอง ด้านความอดทน มากกว่าการใช้คำถาม ก่อนเล่า ส่วนการใช้คำถามหลังการเล่ากับใช้คำถามระหว่างเล่า เด็กมีวินัยในตนเอง ดังนี้ ความอดทนไม่แตกต่างกัน คือ การใช้คำถามหลังการเล่า มีคะแนนเฉลี่ย 8.13 และระหว่าง เล่ามีค่าคะแนนเฉลี่ย 8.60

จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า การส่งเสริมให้เด็กมีวินัยในตนเองนั้น ควรเป็นวินัยที่เกิดจากความรู้ ความเข้าใจ มากกว่าวินัยที่เกิดจากการบังคับและสามารถเรียนรู้ โดยผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ศิลปสร้างสรรค์ กิจกรรมเสริมประสบการณ์ การเล่นตามมุม และ การเล่านิทาน สังเกตโดยตรงจากการเล่นเกมต่าง ๆ ผลพบว่า มีเด็กมีพฤติกรรมช่วยเหลือ เกิดขึ้น มีความร่วมมือ มีการรวมกลุ่ม มีส่วนร่วมในเกมเพิ่มขึ้น

2. นิทานและการเล่านิทาน

การเล่านิทานเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็กก่อนวัยเรียน หรือเด็กที่มีอายุระหว่าง 3-5 ปี เป็นอย่างมาก เพราะนิทานเป็นเรื่องราวของความบันเทิง เด็กฟังแล้วเกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลินจิตใจกระปรี้กระเปร่า ได้รู้เรื่องราวต่าง ๆ ที่แปลกและใหม่ ให้ข้อคิด และคติเตือนใจ จุดมุ่งหมายของการเล่านิทานให้เด็กวัยนี้ฟัง ก็เพื่อพัฒนาทักษะในด้านการใช้ภาษาและการเรียนรู้ คำศัพท์ใหม่ ๆ เนื่องจากนิทานมีเนื้อเรื่องหลากหลาย เด็กจะเข้าใจและเรียนรู้คำศัพท์ใหม่ ๆ และ เรียนรู้ประสบการณ์ทางอ้อม เพราะเด็กมักแต่เพลิดเพลินสนุกสนาน และใจจดจ่อกับเรื่องราวที่กำลังดำเนินไปอย่างมีรสชาติด้วย เทคนิคการเล่าที่ผู้เล่าเลือกใช้ให้เหมาะสม ฟังแล้วเด็ก สามารถจำชื่อ ลักษณะตัวละคร และมีอารมณ์คล้ายตามเรื่องราวเป็นอย่างดี เป็นการฝึกทักษะ การฟัง ขณะที่เล่าเด็กอาจมีคำถามว่าอะไร ทำไมอยู่เสมอ ผู้เล่าควรตอบคำถามนั้น ๆ ให้เป็นที่ น่าพอใจ อาจเป็นขณะที่กำลังเล่าหากไม่เป็นการขัดจังหวะการเล่ามากเกินไป หรืออาจจะบอก ให้เด็กรอจนครูเล่าจบการที่เด็กถามเช่นนี้ เด็กช่างสังเกต ดังนั้น การแก้ไขสงสัยตอบสนอง ความอยากรู้ นอกจากเป็นการพัฒนาสมองและเพิ่มพูนประสบการณ์ให้กับเด็กมากขึ้นแล้วยัง เป็นการฝึกการสังเกตให้แก่เด็กอีกด้วย เมื่อเล่าจบแล้วควรฝึกการพูดและฝึกออกเสียงคำที่ถูกต้อง

จากคำศัพท์ใหม่ ๆ หรือข้อความบางตอน หรือคำคล้องจอง หรือคำกลอนง่าย ๆ ที่พบในนิทาน หรือให้เด็กมีส่วนร่วมในการเล่านิทาน เช่น ถามถึงตัวละคร หรือให้วิจารณ์นิทานที่ได้ฟังให้ตอบ คำถามจากเรื่อง หรือให้ออกมาเล่านิทาน ที่ตัวเองชอบ การฝึกทักษะต่าง ๆ เหล่านี้เป็นการเตรียม ความพร้อมทางการอ่านและการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้แก่เด็ก คือ ทำให้เด็กอยากฟังนิทาน เรื่องอื่น ๆ ต่อไป และเมื่อเขาสามารถอ่านเองได้ เขาจะชวนขวายเป็นนิทาน และมีนิสัยรักการอ่าน (ศรีรัตน์ เจริญจันทร์, 2538, หน้า 64-65) สำหรับเอกสารที่เกี่ยวข้องกับนิทาน ผู้ศึกษาค้นคว้า ได้นำเสนอเรื่องที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 ความหมายของนิทาน

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2542, หน้า 157) ให้ความหมายของนิทานว่า นิทาน คือ เรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านานด้วย มุขปาฐะ คือ การเล่ากันจากปากต่อปากเรื่อยมา ตั้งแต่ ยังไม่มีการพิมพ์เกิดขึ้น ถือได้ว่าเป็นวรรณกรรมปากเปล่า (Oral Literature) จนกระทั่ง มีการพิมพ์เกิดขึ้น จึงได้มีการบันทึกเรื่องราวขึ้นมา นิทานมักจะขึ้นต้นด้วยคำว่า กาลครั้งหนึ่ง นานมาแล้ว หรือ ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว (Once upon Atime) เนื้อเรื่องของนิทานมักจะมี อภินิหาร ต่าง ๆ เพื่อสร้างความสนใจ เนื่องจากเป็นเรื่องเล่าสืบต่อกันมา เนื้อเรื่องเดียวกันจึงมี หลายสำนวนและผิดเพี้ยนกันไป นิทานมีทั้งนิทานสมัยเก่าและนิทานสมัยใหม่ คือ นิทานที่ แต่งขึ้นมาใหม่

สัณห์พัฒน์ อรุณธำรี (2542 : ไม่มีเลขหน้า) ได้ให้ความหมายของนิทานว่า นิทาน คือ เรื่องที่มีผู้แต่งขึ้นมาใหม่ มีการสอดแทรกแนวคิด เนื้อหาที่เป็นคุณธรรม จริยธรรม โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินและเป็นการแฝงคติธรรม เพื่อเป็นแนวทาง ที่ถูกต้องในการดำรงชีวิตที่ได้จากการฟังนิทาน

วันเนาว์ ยูเด็น (2542 : ไม่มีเลขหน้า) ได้ให้ความหมายของนิทานว่า นิทาน คือ ชีวิตเรื่องราวในนิทานที่แท้จริงเป็นเรื่องราวของชีวิต นิทานไม่ใช่เรื่องสำหรับเพียงเพื่อฟังเพื่อสนุก หรือรับคำสอนที่แทรกอยู่เท่านั้น

วาโร เฟิงส์วส์ตี (2542, หน้า 138) ได้กล่าวว่า นิทานและการเล่าเรื่อง หมายถึง เรื่องราวที่เล่าต่อ ๆ กันมาเป็นเวลานาน เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินและให้ความรู้ เพื่อให้ เป็นคนดีอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และบางครั้งก็สอดแทรกคติหรือคุณธรรม เพื่อสอนใจ ลงไปด้วยในระหว่างการเล่าเรื่องให้เด็กฟัง อาจมีการสนทนาโต้ตอบ อภิปราย ชักถาม แสดง ข้อคิดเห็นและแสดงท่าทางประกอบเรื่องราวได้ ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการเล่านิทาน

สมศักดิ์ ปริบูรณ์ (2542, หน้า 47-64) ได้สรุปความหมายของนิทานไว้ ดังนี้

1. เป็นเรื่องที่ผูกขึ้น
2. เป็นเรื่องที่เล่าใช้วาจาเป็นสื่อถ่ายทอดหรือเขียนทำนองการเล่าด้วยปากเปล่า
3. เป็นบทประพันธ์ที่มีลีลาการเล่าแบบเป็นกันเองทำนองการเล่าด้วยวาจา
4. เป็นเรื่องเล่าที่มีจุดประสงค์หลัก เพื่อความบันเทิงใจ สิ่งสนใจเป็นจุดประสงค์รอง

ทรงพร สุทธิธรรม (2541, หน้า 56) ได้กล่าวว่านิทาน หมายถึง เรื่องราวที่เล่าต่อกันมา หรือแต่งขึ้นโดยมีจุดประสงค์ เพื่อความสนุกสนาน หรือแหวกแนวคิด คุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่เด็ก เพื่อให้สามารถปฏิบัติตนได้เหมาะสมในการดำรงชีวิตในสังคม

ครุรักษ์ ภิรมรักษ์ (2540, หน้า 44-47) กล่าวว่า นิทานเป็นเรื่องราวที่เล่าต่อกันมา โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อสืบทอดประสบการณ์ ภูมิปัญญา หรือค่านิยมบางอย่างให้ผู้ฟังพร้อมสอดแทรกความสนุกสนานเพลิดเพลินไปพร้อม ๆ กัน

เกริก ยุ้นพันธ์ (2539, หน้า 8) ได้ให้ความหมายของนิทานว่า หมายถึง เรื่องราวที่เล่าสืบทอดกันมา ตั้งแต่สมัยโบราณเป็นการผูกเรื่องขึ้น เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความสนุกสนาน ผ่องแผ้ว คำสอน จรรยาในการใช้ชีวิต เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้ต่อเนื่องของผู้เล่าให้คนรุ่นใหม่ฟัง

ทัศนีย์ อินทรบำรุง (2539, หน้า 14) กล่าวว่า นิทาน หมายถึง เรื่องราวที่เล่าต่อกันมา หรือแต่งขึ้นใหม่ โดยมีจุดประสงค์เพื่ออบรมสั่งสอนและ เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน

ราชบัณฑิตยสถาน (2538, หน้า 448) ให้ความหมายว่า นิทาน คือ เรื่องที่เล่ากันมา เช่น นิทานชาดก นิทานอีสป

จันทร์เพ็ญ ศุภามล (2535, หน้า 26) กล่าวว่า นิทาน หมายถึง เรื่องราวที่เล่าสืบทอดกันมาโดยอิงความจริง หรือจินตนาการมีวัตถุประสงค์ให้ความสนุกสนาน ผ่องแผ้วความคิดสอนใจ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากเนื้อหาในนิทาน

ไพพรรณ อินทนิล (2534, หน้า 15) ให้ความหมายนิทาน หมายถึง เรื่องที่สามารถเล่าได้มีพล็อตเรื่อง มีจินตนาการ มีการเคลื่อนไหว มีสีสัน

สุดาวดี ไยวิมล (2533, หน้า 24) ได้ให้ความหมายของนิทานไว้ว่า หมายถึง เรื่องราวที่เล่าสืบทอดกันมา หรือมีผู้แต่งขึ้น เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลินและสอดแทรกความคิดคุณธรรมอันดีงามเข้าสู่จิตใจเด็กและเป็นแนวทางปฏิบัติตนที่ถูกต้องในการดำรงชีวิตในสังคม

จิตรราภรณ์ เตมียกุล (2531, หน้า 7) ได้ให้ความหมายของนิทานว่า หมายถึง เรื่องราวที่มีมาช้านานและเล่าต่อกันมา เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นจากความเป็นจริงหรือเกิดจากจินตนาการของผู้แต่ง เพื่อให้ผู้ฟังสนุกสนาน และได้รับความรู้จากเนื้อหาของนิทานเรื่องนั้น

จากความหมายของนิทานที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า นิทาน หมายถึง เรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมา หรือเป็นเรื่องที่ถูกเล่าปากต่อปาก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสืบทอดประสบการณ์ ภูมิปัญญา ความคิด หรือค่านิยมบางอย่างให้ผู้ฟัง พร้อมทั้งสอดแทรกคติธรรม แนวทางปฏิบัติตนที่ดีงาม และ ความสนุกสนานเพลิดเพลินไปพร้อม ๆ กัน

2.2 ประโยชน์ของการเล่านิทาน

การเล่านิทานเป็นกิจกรรมที่ครูอนุบาลใช้มากเป็นประจำสม่ำเสมอในการถ่ายทอดความรู้ ทักษะคิดและแนวคิดไปสู่เด็กปฐมวัย โดยที่ไม่เป็นการขัดกับความต้องการของเด็ก เพราะเป็นกิจกรรมที่ผู้ฟังได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินในแง่ของการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก นิทานยังเป็นการสร้างเสริมพัฒนาการทางภาษา เพราะช่วยให้เด็กได้มีโอกาสฝึกทักษะการฟัง การพูดในด้านพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมนิทานช่วยให้เด็กได้แสดงออกสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างเด็กด้วยกันและระหว่างครูกับเด็ก ส่วนในด้านการส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา และร่างกาย นิทานยังช่วยให้เด็กได้ฝึกคิดพิจารณา เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และหากว่าเด็กได้เป็นผู้เล่านิทานให้เพื่อนและครูฟัง หรือผ่านหนังสือนิทานในมุมหนังสือ การที่เด็กได้หยิบจับหนังสือเปิดหน้าหนังสือจะช่วยให้มีมือน้อย ๆ และกล้ามเนื้อของเด็กแข็งแรง ดังนั้น การเล่านิทาน ให้เด็กฟังเสมอ ๆ จึงเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดพัฒนาการที่ดีตามวัยของเด็ก ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และภาษา (สัณห์พัฒน์ อรุณธารี, 2542, หน้า 2) นอกจากนี้ยังมีนักการศึกษาได้กล่าวถึง ประโยชน์ของการเล่านิทานไว้ ดังต่อไปนี้

เกริก ยूनพันธ์ (2539, หน้า 35) กล่าวถึง ประโยชน์ของการเล่านิทานไว้ดังนี้

1. เด็ก ๆ หรือผู้ฟังจะเกิดความรู้สึกอบอุ่นและใกล้ชิดเป็นกันเองกับผู้เล่า
2. เด็กหรือผู้ฟังจะเกิดความรู้สึกร่วมขณะฟัง ทำให้เขาเกิดความเพลิดเพลิน

ผ่อนคลายและสดชื่นแจ่มใส

3. เด็ก ๆ หรือผู้ฟังจะมีสมาธิหรือความตั้งใจที่มีระยะเวลานานขึ้นหรือยาวขึ้น

โดยเฉพาะผู้เล่าที่มีความสามารถในการตรึงให้ผู้ฟังหรือเด็ก ๆ ใจจดจ่ออยู่กับเรื่องราวที่ผู้เล่าเรื่องที่มีขนาดยาว

4. เด็ก ๆ หรือผู้ฟังจะถูกกล่อมเกลาด้วยนิทานที่มีเนื้อหาส่งเสริมคุณธรรม และ จริยธรรม ทำให้เด็ก ๆ และผู้ฟังเข้าใจในความดีและความงามยิ่งขึ้น
5. นิทานจะทำให้เด็ก ๆ หรือผู้ฟังมีความละเอียดอ่อน รู้จักการรับ และมองโลกในแง่ดี
6. นิทานจะทำให้เด็กหรือผู้ฟังสามารถใช้กระบวนการคิดในการพิจารณาแก้ปัญหาได้
7. นิทานสามารถสร้างความกล้าให้กับเด็ก ๆ หรือผู้ฟังได้ โดยการแสดงออกที่ผ่าน กระบวนการคิดที่มีประสิทธิภาพ
8. เด็ก ๆ และผู้ฟังจะได้ความรู้ที่เป็นประโยชน์และสามารถประยุกต์ใช้กับ ชีวิตประจำวันได้
9. นิทานช่วยเสริมสร้างจินตนาการที่กว้างไกลไร้ขอบเขตให้กับเด็กหรือผู้ฟัง
10. นิทานสามารถช่วยให้เด็ก ๆ ผู้ฟังได้รู้จักการใช้ภาษาที่ถูกต้อง การออกเสียง การกระดก ลิ้น ตัว ร เว็ และ ล ลิง ได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรมชาติ

จินดา จำเริญ (2542, หน้า 56-64) กล่าวว่า นิทานกับเด็กจัดเป็นสิ่งที่คู่กันมาตั้งแต่ ครั้งโบราณ นิทานช่วยพัฒนาเด็กในด้านต่าง ๆ มากมาย ทั้งในด้านภาษา ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ การคิดหาเหตุผลและการแก้ปัญหา นอกจากนี้นิทานยังช่วยสร้างเสริมลักษณะนิสัย ที่ดีให้กับเด็ก ๆ ช่วยปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมการสร้างทัศนคติที่เหมาะสมในด้านต่าง ๆ ช่วยปรับ พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ได้จึงนับว่านิทานมีคุณค่าอย่างมากมาต่อเด็กปฐมวัย

สมศักดิ์ ปริบูรณ์ (2542, หน้า 47-68) กล่าวว่า การเล่านิทานเป็นวิธีการให้ความรู้ วิธีหนึ่งที่ทำให้เด็กเกิดความสนใจใคร่เรียนรู้ สามารถจดจำ กล้าแสดงออกและมีแรงจูงใจที่จะ เปิดรับพฤติกรรมที่พึงปรารถนา นอกจากนี้ยังช่วยตอบสนองความต้องการของเด็ก เช่น ความอยากรู้อยากเห็น ความสัมพันธ์ ความต้องการเป็นที่ยอมรับ เนื้อหาของนิทานที่มี ความสัมพันธ์กับความต้องการดังกล่าว จะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกผสมปรารถนาและมีความสุข กระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ นิทานมีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อเด็กดังนี้

1. เป็นเครื่องมือในการสอนที่มีประสิทธิภาพในการชักจูงให้ผู้เรียนคล้อยตามเป็น ตัวกระตุ้นแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในตัวผู้เรียน เป็นตัวกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และการแสดงออก อันเป็นที่พึงประสงค์ของสังคม ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและบุคลิกภาพของผู้เรียน
2. เป็นเครื่องกระตุ้นและโน้มน้าวให้เด็กเปิดใจที่จะยอมรับพฤติกรรมด้านต่าง ๆ และ ตอบสนองความต้องการทางธรรมชาติของเด็กด้วย
3. เป็นตัวแบบในการหล่อหลอมพฤติกรรมและบุคลิกภาพของเด็ก

นอกจากนี้แล้วนิทานยังมีประโยชน์และคุณค่าต่อเด็กปฐมวัยเป็นอย่างมาก นิทานช่วยสร้างเสริมพัฒนาการของเด็กทั้งทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้เหมาะสมกับพัฒนาการตามวัย และยังช่วยปลูกฝังบุคลิกภาพ แก้ไขพฤติกรรมของเด็กให้เป็นไปตามแบบของตัวละครในนิทานที่เด็กชื่นชอบ รวมทั้งยังเปิดโลกจินตนาการให้กว้างไกลและมีสัมพันธภาพอันดีกับบุคคลรอบข้าง เป็นเครื่องกระตุ้นนำให้เด็กยอมรับพฤติกรรมต่าง ๆ และเป็นตัวแบบในการหล่อหลอมพฤติกรรมและบุคลิกภาพของเด็ก

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, (2541, หน้า 77) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการเล่านิทานไว้ดังนี้

1. เพื่อสนองความต้องการทางธรรมชาติของเด็ก เพราะโดยธรรมชาติเด็กชอบฟังนิทานมาก
2. เพื่อให้เด็กผ่อนคลายความเครียด
3. ฝึกด้านการฟัง ฝึกสมาธิ ยืดช่วงความสนใจให้มากขึ้น
4. เพื่อเสริมให้มีคุณธรรม จริยธรรมและพฤติกรรมที่พึงประสงค์
5. เพื่อเสริมทักษะการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวซึ่งเหมาะสมกับวัย
6. เพื่อส่งเสริมทักษะด้านภาษา และความคิดสร้างสรรค์
7. เพื่อส่งเสริมทักษะด้านภาษา เช่น กล่าวซักถาม และแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

ศรีรัตน์ เจริญจันทร์, (2538, หน้า 66) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของนิทานไว้ ดังนี้

1. ให้ความสุข การเล่านิทานนำความสุขมาให้ทั้งผู้เล่าและผู้ฟัง เพราะบรรยากาศในการเล่านิทานนั้นเต็มไปด้วยความรักความอบอุ่นที่ผู้เล่ามอบให้แก่ผู้ฟัง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเด็ก ๆ ที่มีความรักความศรัทธาในตัวผู้เล่า ความสุขลักษณะนี้เป็นความสุขที่ตราตรึงอยู่ในผู้เล่าและผู้ฟังไปนานเท่าไรก็ไม่เฉพาะเวลาเล่าและฟังนิทานเพียงเท่านั้น

2. ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน เพราะนิทานที่นำมาเล่านั้นล้วนเป็นเรื่องที่ให้ความสนุกสนานเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจผู้ฟัง เทคนิคการเล่าที่สร้างความสนใจย่อมเพิ่มความสนุกสนานน่าติดตามมากยิ่งขึ้น

3. สนองความต้องการของเด็ก เด็กแต่ละคนมีความต้องการแตกต่างกันไป ความต้องการของเด็กหากไม่ได้รับการตอบสนองอย่างพึงพอใจเด็กจะขาดความมั่นคงทางอารมณ์ นิทานมีส่วนช่วยสนองความต้องการของเด็กได้อย่างดี เนื่องจากเนื้อหาของนิทานนั้น ช่วยปลูกฝังคุณธรรม ความดี ความเป็นสุภาพชน ความละเอียดอ่อนขึ้นในจิตใจของเด็ก ช่วยลดปัญหาความขัดแย้งทางอารมณ์ของเด็กได้

4. สร้างความคิดริเริ่มและการเลียนแบบที่ดีให้แก่เด็ก พ่อแม่ที่ฉลาดมักใช้นิทานเป็นเครื่องอบรมเลี้ยงดู เมื่อลูกมีพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา พ่อแม่ไม่ควรลงโทษควรใช้นิทานช่วยแก้ไขและปรับพฤติกรรมให้ดีขึ้น เพราะนิทานนั้นมักทำเป็นเรื่องด้วยเหตุและจบลงด้วยผลแห่งการกระทำนั้น ๆ

5. ปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน เนื่องจากธรรมชาติของคนอย่างหนึ่งคือ ความอยากรู้อยากเห็น การฟังนิทานเป็นการเรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ วิธีหนึ่งที่ไม่มีแบบแผนเป็นการเรียนรู้ที่ได้ผลเร็วกว่าการเรียนรู้ที่มีระบบแบบแผน เด็ก ๆ พอใจที่จะเรียนรู้ประสบการณ์จากการฟังนิทานแต่เมื่อสามารถอ่านหนังสือเองได้จึงแสวงหาประสบการณ์จากการอ่านโดยไม่ต้องรอหรือขอร้องให้คนอื่นเล่าให้ฟังอีกต่อไป เด็กจึงมีโอกาสได้พบได้เลือกสิ่งที่ต้องการอ่านด้วยตนเอง ในที่สุดจะมีนิสัยรักการอ่านเพราะความอยากรู้อยากเห็นและการอ่านสามารถสนองความต้องการบางอย่างได้ จึงทำให้เด็ก ๆ พอใจกับการอ่านอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

วรรณิ ศิริสุนทร (2539, หน้า 30-31) ได้กล่าวถึง ประโยชน์ของนิทานที่เด็กได้รับฟัง ดังนี้

1. ฝึกให้เด็กเป็นผู้รู้จักฟัง มีสมาธิ รู้จักสำรวมอิริยาบถของตนเอง
2. ทำให้เด็กได้ผ่อนคลายอารมณ์ ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินและเพิ่มพูนความรู้จักการฟัง
3. ช่วยเพิ่มพูนความรู้ทางภาษา เด็กรู้จักคำมากขึ้น รู้จักเก็บใจความสำคัญและเนื้อเรื่อง
4. ช่วยให้เกิดความรู้สึกอบอุ่น มีที่พึ่งทางใจรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม
5. ทำให้เด็กเกิดจินตนาการจากเรื่องราวที่ได้ฟัง เช่น เรื่องเกี่ยวกับนางฟ้า เรื่องสัตว์ต่าง ๆ และเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติง่าย ๆ
6. ช่วย让孩子ได้รู้จักโลกจากแง่มุมเล็ก ๆ น้อย ๆ จากนิทานที่ได้ฟัง ทำให้สามารถตัดสินใจในด้านการแสดงออกและสนองตอบต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ถูกต้อง

สุนนา พานิช (2531, หน้า 91-92) กล่าวถึง การเล่านิทานสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาเด็กและเตรียมความพร้อมของเด็กดังต่อไปนี้

1. เพื่อสนองความต้องการทางธรรมชาติ
2. เพื่อช่วยให้เด็กเกิดความรู้สึกสนุกสนาน เพลิดเพลินมีความสุข ผ่อนคลายอารมณ์ความเครียด
3. เพื่อฝึกการฟัง ฝึกสมาธิ เป็นการยืดช่วงความสนใจของเด็กให้มากขึ้น

4. เพื่อช่วยส่งเสริมให้เด็กมีคุณธรรม จริยธรรม และมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์
5. เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้คำใหม่และการใช้ภาษาที่ถูกต้อง
6. เพื่อเสริมทักษะการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเด็กที่เหมาะสมกับวัยและทำให้เกิดการปรับตัวที่ดี

เกิดการปรับตัวที่ดี

7. เพื่อให้เด็กเกิดการเลียนแบบที่ดีและหลีกเลี่ยงในสิ่งที่ไม่ดี
8. เพื่อให้เด็กกล้าแสดงออก กล้าซักถาม และแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ
9. เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการที่ดี
10. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาและทางความคิด
11. เพื่อกระตุ้นให้เกิดความอยากอ่านหนังสือ
12. เพื่อช่วยให้เด็กและผู้ใหญ่เกิดความสนิทสนมกัน และมีความสัมพันธ์อันดี

ต่อกัน

13. เพื่อให้เด็กรู้จักฟัง และถ่ายทอดเรื่องราวที่ฟังให้ผู้อื่นเข้าใจได้ง่าย ๆ
  14. เพื่อให้เด็กคุ้นเคยกับหนังสือ ในกรณีที่ครูใช้หนังสือประกอบการเล่า
  15. เพื่อเป็นการปูพื้นฐานความพร้อมในการอ่านให้แก่เด็ก
  16. เพื่อแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา โดยใช้เนื้อหาสาระของนิทานบางเรื่อง
- พรทิพย์ วินโกมินทร์ (2530, หน้า 8) มีความเห็นว่า นิทานช่วยส่งเสริม

ประสบการณ์ชีวิตให้แก่เด็กและช่วยเสริมสร้างอุปนิสัยที่ดีให้แก่เด็ก ซึ่งเด็กวัยก่อนเข้าเรียนควรได้รับการปลูกฝังจริยธรรมและอุปนิสัยที่ดี นิทานเป็นสื่อสำคัญที่จะช่วยพัฒนาจริยธรรมของเด็กในวัยนี้ได้ สอดคล้องกับความคิดเห็นของ บรรพต พรประเสริฐ (2531, หน้า 31) ที่กล่าวว่า การเล่านิทาน นอกจากเป็นการถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ให้แก่เด็กแล้ว ยังสร้างความเพลิดเพลินและช่วยสนองความต้องการของเด็กปฐมวัยเพราะนิทานเป็นสิ่งที่เด็ก ๆ พอใจฟัง นอกจากนี้เนื้อหาของนิทานที่ฟังยังช่วยปลูกฝังความดีความละอายด้อยอันขึ้นในจิตใจและสร้างความคิดริเริ่มและการเลียนแบบที่ดีให้กับเด็ก

ชุติมา สัจจามันท์ (2529, หน้า 60-61) ได้กล่าวถึง ประโยชน์ของการเล่นนิทาน

ไว้ดังนี้

1. ช่วยอธิบายหรือสื่อสาร
2. ช่วยสร้างภาพพจน์และทำให้การพูดคุยมีชีวิตชีวา
3. ช่วยให้เกิดกนอนหลับง่าย
4. เป็นเครื่องมือในการสอนที่มีประสิทธิภาพ

5. สร้างเสริมนิสัยรักการอ่านแก่เด็ก
6. ส่งเสริมให้เด็กใช้หนังสือและห้องสมุด
7. สร้างความเพลิดเพลินทั้งแก่ผู้ฟังและผู้เล่า เพราะนิทานเป็นสิ่งที่เด็กทุกคน

ชอบฟัง

8. ช่วยแนะนำเรื่องหรือความรู้ใหม่ ๆ
9. สร้างความผูกพันใกล้ชิดสนิทสนมระหว่างกัน
10. พัฒนาการการเรียนรู้ทางด้านภาษาและฝึกทักษะการพูด
11. ส่งเสริมการแสดงออกต่อหน้าชุมชน รวมทั้งศิลปะการแสดงด้วย
12. กระตุ้นให้เกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
13. สืบทอดมรดกทางวรรณกรรม ความดี ความเป็นสุภาพชน
14. ช่วยปลูกฝังคุณธรรม ความดี ความเป็นสุภาพชน และความละเอียดอ่อนใน

จิตใจเด็ก

จากประโยชน์ของการเล่านิทานที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่านิทานมีประโยชน์ต่อเด็กเป็นอย่างมาก นิทานช่วยสร้างการเรียนรู้หลายด้าน อีกทั้งยังสร้างเสริมพัฒนาการของเด็กได้ทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ตลอดจนนิทานสามารถสร้างนิสัยรักการอ่านให้กับเด็กอีกด้วย

2.3 เกณฑ์การเลือกนิทานสำหรับเด็ก

นิทานสำหรับเด็กมีมากมาย มีนิทานที่ดี และเหมาะสมสำหรับเด็กกับนิทานที่ไม่เหมาะสมกับเด็ก ดังนั้นผู้เล่านิทานต้องมีหน้าที่พิจารณาและคัดสรรนิทานที่ดีและเหมาะสมกับเด็ก เพื่อนำนิทานที่ดีนี้ไปใช้เล่าสำหรับเด็ก (เกริก ยุ้นพันธ์, 2539, หน้า 67) ลักษณะของนิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็กในวัยนี้ ควรเป็นเรื่องง่าย ๆ เป็นเหตุการณ์เดียวแต่มีความสมบูรณ์ในตัว มีการเคลื่อนไหว การเดินเรื่องอย่างรวดเร็วตัวละครมีน้อยลักษณะเด่นจำง่าย เด็กอาจสมมติตัวแทนได้มีบทสนทนา มาก ๆ แต่ใช้ภาษาง่าย ๆ ประโยคสั้น การกล่าวคำซ้ำหรือคำสัมผัส จะช่วยให้เด็กจดจำได้ง่ายและรวดเร็วเป็นเรื่องใกล้ตัว เช่น ครอบครัว สัตว์เลี้ยง หรือเรื่องที่เด็กจะจินตนาการตามได้ สร้างความรู้สึกและความพึงพอใจ ความยาวของเรื่องไม่เกิน 15 นาที (ศรีรัตน์ เจริญกลิ่นจันทร์, 2538, หน้า 65)

เนื่อน้อง สนับสนุน (2541, หน้า 42-43) ได้ให้เกณฑ์ในการเลือกนิทานสำหรับเด็กไว้ดังนี้

1. วัยของเด็กพิจารณาว่าเด็กมีความสนใจ ชอบฟังนิทานประเภทใด ความยาวของเนื้อเรื่องเหมาะสมกับช่วงความสนใจของเด็ก คือ ประมาณ 10-15 นาที หรือ ประมาณ 12 หน้า
2. เนื้อหาสาระคว่าเหมาะสมและสอดคล้องกับชีวิตคุณธรรมเพียงใด
3. รูปภาพประกอบ มีสีสันสดใส ขนาดเหมาะสม มีภาพประกอบร้อยละ 60 หรือ ร้อยละ 70 มีเนื้อเรื่องประมาณร้อยละ 40 หรือ ร้อยละ 30 หรือประมาณ 4 : 3
4. รูปเล่มมีขนาดกะทัดรัด เหมาะสมกับมือเด็ก ขนาด 16 หน้ายก หรือ ขนาด 17×18.50 ซม.
5. ภาษาที่ใช้เป็นภาษาสั้น ๆ ง่าย ๆ ขนาดของตัวอักษรประมาณ 32 พอยท์ หรือ 5 ม.ม. และตัวอักษรไม่ควรเป็นอักษรประดิษฐ์ ควรเลือกใช้ศัพท์หรือตัวอักษรซ้ำ ๆ จะทำให้เด็กจำได้เพราะเห็นบ่อย

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2542, หน้า 147 – 148) ได้ให้หลักเกณฑ์ในการเลือกหนังสือนิทานสำหรับเด็กดังนี้

1. เป็นหนังสือภาพเนื้อเรื่องสั้น ๆ ส่วนมากเป็นภาพการ์ตูน ภาพประมาณร้อยละ 60 หรือร้อยละ 70 เนื้อเรื่องประมาณร้อยละ 30 หรือร้อยละ 40 ภาพอาจจะอยู่ด้านขวา มีคำอธิบายอยู่ด้านซ้ายหรืออยู่ด้านหน้าหน้าเดียว (สัดส่วนภาพ : เนื้อเรื่องประมาณ 3 : 4)
  2. รูปเล่ม ลักษณะกะทัดรัด ไม่เล็กและใหญ่เกินไป อาจใช้สูตรสัดส่วน 4 : 3
  3. กระดาษใช้กระดาษอย่างดี หนา แข็งแรง อาจจะเป็นหนังสือทำด้วยผ้า
  4. ภาษาที่ใช้ควรใช้ภาษาง่าย ๆ อาจเป็นคำคล้องจอง ง่าย ๆ สั้น ๆ
  5. อักษรไม่ควรใช้อักษรประดิษฐ์
  6. ตัวอักษรควรใช้ตัวโต คำหนา ขนาด 32 พอยท์ หรือ (5 ม.ม.)
  7. เนื้อหาเป็นศัพท์ที่เด็กมักจะพบเห็นในชีวิตประจำวัน เช่น สัตว์ ต้นไม้ ดอกไม้ ปากกา ดินสอ โต๊ะ เก้าอี้ ช้อนส้อม รองเท้า กระเป๋า หมวก ฟ้า น้ำ อากาศ ภูเขา ตายาย เป็นต้น
  8. ควรเลือกใช้คำศัพท์ต่าง ๆ หรือ อักษรซ้ำ ๆ จะทำให้เด็กจดจำได้เพราะ เห็นบ่อย ๆ (Repetition)
  9. จำนวนหน้าประมาณ 10-20 หน้า
  10. เด็กวัยนี้ยังไม่มีหนังสือ ตำราเรียน (Text Book) และสารคดี
- ม.ล.จ้อย นันทวิชรินทร์ (2536, หน้า 1-39) ได้กล่าวถึง ลักษณะของนิทานที่เหมาะสมแก่การนำมาเล่าดังนี้

1. มีความเคลื่อนไหวอยู่ในเรื่องโดยเฉพาะเรื่องที่จะเล่าแก่เด็ก ๆ ควรจะให้มีความกระตือรือร้นที่จะตอบคำถามว่าใคร ทำอะไร ได้มากที่สุด เด็กทุกคนอยากรู้ว่าเมื่อเกิดเรื่องขึ้นเช่นนี้แล้วจะเป็นอย่างไรต่อไปอีกตัวสำคัญของเรื่อง พระเอก ผู้ร้ายทำอะไร ทำแล้วเป็นอย่างไร

2. มีเนื้อเรื่องเร้าใจทำให้เกิดความตื่นเต้นอยากฟังไปจนจบ การผูกเรื่องต้องให้แบบเนียนและมีเรื่องปลุกย่อยที่น่าออกนอกทางได้น้อยที่สุด เพราะผู้ฟังไม่มีโอกาสจะทอดสอ ออกจากต้นเรื่องเดิมเป็นอย่างไรควรเลือกนิทานที่จบในตัวของมันเอง ถ้าจะเลือกเอานิทานชุดที่มีตัวละครเอก ชุดเดียวกันไปกระทำเรื่องราวต่าง ๆ เช่น ศรีธนญชัย หรือเจ้าเปิดดินโดล์ ทะลัสวีเรีย (ซินแบด) หรือเรื่องจากวรรณคดี เช่น รามเกียรติ์ อิเหนา พระอภัยมณีก็ควรยกเรื่องและตอนแต่ละตอนที่จบลงในตัวเองแต่ละครั้งทีละ

3. พรรณนาโวหารและภาพพจน์ มีส่วนชวนให้นิทานน่าฟัง ซึ่งต้องคำนึงถึงอายุผู้ฟังด้วยเหมือนกัน เด็กเล็ก ๆ ย่อมเข้าใจพรรณนาโวหารได้ยาก และไม่ค่อยมีความอดทน คอยฟังต่อจนตลอด ยิ่งถ้าหากสำนวนพรรณนาโวหารนั้นประกอบด้วยถ้อยคำที่เด็กไม่รู้จำแล้ว เด็กจะเกิดความเบื่อหน่าย

4. คำซ้ำ จ้อความซ้ำ ๆ และคล้องจองกันเป็นสิ่งที่ช่วยให้เด็กติดใจ เช่น เรื่องยายกะตาดปลุกถั่วทำให้หลานเฝ้า เรื่องขนมแบ่งจี่ เรื่องยายแก่กลืนแมลงวัน หนูถูกแมวกัดหางขาด ยายแก่กับเจ้าหนูตื้อ กับเรื่องทำนองกระต่ายตื่นตูม เป็นต้น เด็กจะชอบ

5. ภูมิภาคไหวพริบของตัวละครการสนทนาโต้ตอบ ซึ่งแสดงสติปัญญาเฉียบแหลม เช่น ศรีธนญชัย ซาดก เรื่องพระมโหสถ นิทานตุรกีเกี่ยวกับผู้สอนศาสนาผู้หนึ่ง (Once the Hodja) ซอนัสรูติน นิทานเรื่องสรรพสิทธิ์ เรื่องเหล่านี้เล่าจบเฉพาะเรื่องเฉพาะตอนที่ละตอนก็พอ เด็กจะติดใจความสามารถของตัวละครเหล่านั้น

6. ความรู้สึกสะเทือนใจ เช่น รัก เกลียด โกรธ ซึ่งผู้แต่งนิทานเขียนไว้ทำให้นิทานน่าฟังยิ่งขึ้น คนที่ฟังนิทานก็เช่นเดียวกับคนอ่านหนังสือหรือดูภาพยนตร์ไม่ชอบเรื่องที่จืด ๆ ไม่มีอารมณ์ นิทานที่เล่าควรมีตอนที่ตื่นเต้น เศร้าโศกสลดแทรกลงไปด้วย เช่น นิทาน เรื่องนกไนติงเกล เจ้าชายผู้มีความสุข เป็นต้น สองเรื่องนี้สำนวนพรรณนาไพเราะมาก

7. เรื่องผีมีมากมายหลายเรื่อง ควรเลือกเรื่องอย่าให้น่ากลัวเกินไป เด็กจะหวาดผวาชั่วญเสีย อาจเป็นเรื่องในแนวที่คนพบกับผีโดยไม่รู้สึกละอะไรและพูดคุยโต้ตอบกันได้ผีที่กลัวผีด้วยกันเอง ผีน้อยที่น่าเอ็นดูหลอกใครไม่มีใครกลัว เป็นต้น นิทานผีบางเรื่องถ้าผู้เล่า ๆ เก่ง ๆ ค่อย ๆ สร้างบรรยากาศมาเรื่อย ๆ ก็จะทำให้ผู้ฟังตื่นเต้นได้ โดยเรื่องไม่ต้องน่ากลัวนัก เช่น เรื่องคอยจนกว่ามาร์ตินจะมา (Wait Till Martin Comes) หรือเรื่องแขนทองคำ เป็นต้น

8. เรื่องเกี่ยวกับตัวเด็ก หรือสัตว์เล็ก ๆ ที่ใช้ไหวพริบความสามารถเอาชนะสัตว์ใหญ่ที่เกเร หรือ ช่วยป้องกันตัวเองให้พ้นอันตรายให้อยู่รอดปลอดภัย โดยอาศัยเล่ห์กล ปฏิภาณความสามารถและร่วมมือร่วมใจกันระหว่างเพื่อน ๆ เช่น Swimmy ที่ลาเด็กรวมกันว่ายน้ำทำเป็นรูปปลาใหญ่ออกเที่ยวชมทะเลกว้างใหญ่ได้ โดยปราศจากอันตราย เรื่องบ๊อบเดียวตายเจ็ดแพะสามตัวและเรื่องยักษ์คางยาน

9. นิทานสุภาพสิต และนิทานอีสป เลือกลมาเล่าสั้น ๆ โดยไม่ต้องสรุป นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า ซึ่งกลายเป็นการเทศนาสั่งสอนต่อไป

10. เรื่องขำขัน เรื่องเกี่ยวกับความน่ารักของสัตว์ ความโง่ของคน ความโลภของคน เช่น เรื่องเจ้าลิงจอร์จผู้ช่างอยากจู้จุกอยากเห็นไปเสียทุกอย่าง เรื่องเกี่ยวกับเจ้าหมีพู (Winnie the Pooh) คนฉลาดแห่งเมืองโกแธม เรื่องเนยแข็งของสาวผู้ชอบสร้างวิมานในอากาศ เจ้าแมงกะพรุนดื้อ และอีกหลายเรื่อง

11. ตำนาน นิทานพื้นเมือง นิทานที่กล่าวถึงที่มาว่า ทำไมสิ่งนั้นถึงเป็นอย่างนั้น อย่างนั้น เช่น ทำไมน้ำทะเลจึงเค็ม ทำไมจะเข้ไม่มีลิ้น ทำไมเสื้อจึงตัวลาย เป็นต้น นิทานพื้นเมืองมีลักษณะที่ดำเนินเรื่องตรงไปตรงมาและรวดเร็ว ตัวละครมีความเคลื่อนไหวอยู่เสมอ ส่วนนิทานก็ได้แก่ เรื่องเล่าแสดงประวัติเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น ตำนานเกี่ยวกับพระร่วง ตำนานเขาตม่อมกลายเป็นต้น ยูลาลี สไตน์เมทซ์ รอสส์ (Eulalie Steinmetz Ross) ผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการเล่านิทานได้แนะนำว่า ตำนาน หรือนิยายพื้นเมืองนั้น นับว่าง่ายสำหรับนักเล่านิทานหัดใหม่ควรจะเลือกเพราะมีถ้อยคำสนทนาสั้น ๆ ดำเนินเรื่องรวดเร็วมีความเคลื่อนไหวตลอดเวลา ถ้าในขณะที่เลือกหานิยายพื้นเมืองว่าจะเล่าเรื่องใดดี ควรเลือกนิยายพื้นเมืองที่ได้รับการเขียนขึ้นใหม่ หรือเล่าใหม่โดยผู้เขียนที่มีความสามารถจะใช้ถ้อยคำภาษาในการเล่าได้เป็นอย่างดีและควรรวมนิยายพื้นเมืองของนานาประเทศไว้ในข่ายพิจารณาคัดเลือกด้วย เด็ก 7-10 ขวบ ชอบนิยายประเภทนี้มาก ซึ่งได้แก่ เรื่องแจ๊คกับต้นถั่ว เลื่อนใหม่ของพระราชา เจ้าหญิงนิทรา เจ้าหญิงกับเมล็ดถั่ว และนิยายเกี่ยวกับนางฟ้าเวทต่าง ๆ สามารถนำมาใช้เล่าให้เด็กกลุ่มนี้ฟังได้ดี

12. เทพนิยายและนิทานปกรณัม ทั้งเทพนิยายกรีก เทพนิยายชนชาติสวีเดน เดนมาร์ก ฟินแลนด์ นิทานเวตาลของอินเดีย มีเรื่องตื่นเต้นเร้าใจ ผจญภัย เด็ก 10 ขวบขึ้นไป นอกจากชอบนิทานพื้นเมืองแล้วยังชอบเทพนิยายเหล่านี้มาก โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับตัวละครเด่น ๆ ที่รู้จักกันดี อันมีทั้งเนื้อเรื่องของเฮอคิวลีส เจสันและชนแกะทองคำ เรื่องของกามเทพกับไซซี เรื่องเกี่ยวกับยมเทพ สุรียเทพ เป็นต้น

ฉวีวรรณ กีนาวงศ์ (2526, หน้า 126) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับ การเลือกนิทาน ให้เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยไว้ดังนี้

1. เป็นเรื่องง่ายแต่มีความสมบูรณ์ในตัว เน้นเหตุการณ์อย่างเดียวให้เด็กพอ คาดคะเนเรื่องได้บ้าง อาจสอดแทรกเกร็ดที่ชวนให้เด็กสงสัยว่าอะไรจะเกิดขึ้นต่อไป เพื่อให้ เรื่องมีรสชาติ ตื่นเต้น
2. เป็นเรื่อง que เด็กมีความสนใจอาจจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องชีวิตเด็ก ๆ และสัตว์ต่าง ๆ ก็ได้
3. ควรมีบทสนทนา มาก ๆ เพราะเด็กส่วนมากไม่สามารถฟังเรื่องเป็นความเรียงได้ดี และภาษาที่ใช้ต้องสละสลวยเหมาะสมกับวัยเด็ก
4. มีการกล่าวซ้ำคำหรือประโยค วลี เพื่อเด็กจะจำได้ง่ายและรวดเร็ว
5. ควรเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวและเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของเด็ก
6. เนื้อเรื่องถึงจุดสุดยอดง่ายและน่าฟังพอใจเมื่อเล่าจบเด็กมีความสุข มีคติสอนใจ
7. ในเนื้อเรื่องควรมีตัวละครที่เด็กสามารถสมมติเป็นตัวเองได้ และชื่อของตัวละคร เป็นภาษาไทย เป็นชื่อง่าย ๆ ที่เด็กเข้าใจความหมายได้
8. เนื้อเรื่องควรสอดแทรกคติธรรมสอนตัวละครให้มีมารยาท ให้เป็นเด็กดี อบรมเด็ก ให้รู้ว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

ทิพย์สุดา นิลสินธพ (2523, หน้า 80-81) ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์ในการเลือกนิทาน ดังนี้

1. วัยของเด็ก พิจารณาว่าเด็กมีความสนใจชอบฟังนิทานประเภทใด ความยาวของ นิทานควรเหมาะสมกับช่วงความสนใจของเด็กในแต่ละวัย
2. เนื้อหาสาระ พิจารณาว่านิทานมีเนื้อหาสาระสอดแทรกข้อคิด ปลูกฝังคุณธรรม และมีคุณค่าเพียงใด
3. รูปภาพประกอบ พิจารณาว่ารูปภาพในนิทานควรมีขนาดเหมาะสม ภาพชัดเจน สีสวยงาม สื่อความหมาย หรือสร้างอารมณ์ได้เหมาะสม มีลักษณะลายเส้นมากกว่าภาพ เหมือนจริง

จากที่กล่าวมาสรุปหลักเกณฑ์ในการเลือกนิทานสำหรับเด็กได้ดังนี้

1. เป็นเรื่องง่าย ๆ เน้นเหตุการณ์เดียวและมีความสมบูรณ์ในตัว
2. เป็นเรื่องใกล้ตัวเด็ก เช่น ครอบครัว สัตว์เลี้ยง ตำนานต่าง ๆ หรือเรื่อง que เด็กจะจินตนาการตามได้

3. ใช้ภาษาง่าย มีคำสัมผัสคล้องจอง มีภาพประกอบร้อยละ 70 และมีเนื้อหาร้อยละ 30
4. มีรูปภาพประกอบที่มีสีสันสดใส และเป็นภาพลายเส้นมากกว่าภาพเหมือนจริง
5. สอดแทรกข้อคิด คุณธรรม จริยธรรม
6. ความยาวไม่เกิน 15 นาที

2.4 รูปแบบและเทคนิควิธีการเล่านิทาน

รูปแบบการเล่านิทาน

การเล่านิทานให้เด็กสนใจโดยไม่มีรูปแบบที่หลากหลาย จะทำให้ความสนใจของเด็กลดลง ดังนั้นผู้เล่าจะต้องมีรูปแบบในการเล่าเพื่อดึงดูดความสนใจในการฟังนิทานให้มีบรรยากาศที่น่าสนใจยิ่งขึ้น กุลยา ตันติผลาชีวะ (2541, หน้า 11-15) ได้พูดถึงรูปแบบการเล่านิทานว่า คือวิธีการที่ผู้เล่าจะทำให้นิทานมีศักยภาพในการสร้างเสริมการเรียนรู้ให้แก่เด็ก นอกจากการเลือกที่มีสาระสอดแทรกแนวคิด ความรู้ ปลูกฝังคุณธรรม การดำเนินเรื่องรวดเร็ว เรื่องสั้นเข้าใจง่าย ผู้เล่านิทานที่ดีต้องมีวิธีเล่าที่จูงใจผู้ฟังด้วย เด็กไม่ต้องการคนเล่าเก่ง แต่ต้องการคนเล่าที่เข้าถึงความต้องการว่าเขาต้องการอะไรและเขาจะเข้าถึงเนื้อหานิทานได้อย่างไร ซึ่งรูปแบบการเล่านิทานแต่ละแบบมีความจำเพาะของประสิทธิภาพการเล่าที่ผู้เล่าสามารถใช้ตามความเหมาะสม กล่าวคือ

1. การเล่านิทานปากเปล่า เป็นการเล่านิทานที่อาศัยเพียงคำพูดและน้ำเสียงของผู้เล่า ไม่มีการใช้สื่อประกอบการเล่า เด็กจะฟังแต่น้ำเสียงและเรื่องราว ซึ่งเป็นลักษณะของการฟังแบบรับที่จูงใจให้หลับเป็นหลัก การเล่าตามรูปแบบนี้อาจใช้กับการเล่าที่ต้องการจูงใจให้เด็กทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งมีสมาธิก็ได้ การเล่านิทานปากเปล่านั้นอาจให้เด็กเล่าเอง ผู้ใหญ่เล่าบ้าง หรือช่วยกันเล่า การเล่านิทานปากเปล่าไม่ควรเล่าเกิน 15 นาที เด็กจะไม่สนุกนักถ้าต้องนั่งฟังนาน ๆ นอนฟังดีกว่า เพราะถ้าเบื่อก็สามารถหลับได้เลย

2. การเล่านิทานประกอบท่าทาง การเล่านิทานแบบนี้เป็นการเล่าที่มีชีวิตชีวา มากกว่าการเล่าปากเปล่า เพราะเด็กสามารถติดตามเรื่องราวที่เล่าได้และจินตนาการเป็นรูปธรรมมากขึ้น ตามท่าทางของผู้เล่าและสนุกสนานมากขึ้นเพราะเห็นภาพพจน์ของเรื่องที่เล่า ท่าทางที่ใช้ประกอบการเล่านิทานอาจเป็นท่าทางของผู้เล่า ท่าทางแสดงร่วมของเด็ก

3. การเล่านิทานประกอบภาพ ภาพที่ใช้ประกอบการเล่านิทานมีหลายชนิดมีทั้งภาพถ่าย ภาพโปสเตอร์ ภาพจากหนังสือ ภาพวาด ภาพสไลด์ ภาพเคลื่อนไหว หรือภาพฉาย การมีภาพสวย ๆ มาประกอบการเล่านิทานจะจูงใจเด็ก และสร้างสรรค์จินตนาการอันบรรเจิด

ให้กับเด็กมาก เด็กจะสนุกมากขึ้น ถ้าในขณะที่ฟังเรื่องและดูภาพนั้น ผู้เล่ากระตุ้นให้เด็กแสดงความคิดเห็นและร่วมสร้างจินตนาการให้กับนิทานที่เล่า

4. การเล่านิทานประกอบเสียง ได้แก่ เสียงเพลง เสียงดนตรี แอบบันทึกเสียงต่าง ๆ สามารถนำมาประกอบการเล่านิทานได้ จุดประสงค์เพื่อสร้างบรรยากาศที่กระตุ้นเร้าให้เกิดความตื่นเต้นอยากรติดตาม

5. การเล่านิทานประกอบอุปกรณ์ หรือสิ่งประดิษฐ์ที่มีอยู่ หรือผู้เล่าจัดทำขึ้น เช่น หน้ากากตัวแสดงในนิทาน หุ่นมือ หุ่นชัก หุ่นเชิด ตุ๊กตา เป็นต้น ล้วนแต่เป็นสื่อประกอบการเล่านิทานได้ จุดประสงค์เพื่อสร้างบรรยากาศที่กระตุ้นเร้าให้เกิดความตื่นเต้นอยากรติดตาม

เกริก ยุ้นพันธ์ (2539, หน้า 26-29) ได้แบ่งรูปแบบของการเล่านิทานไว้ดังนี้

1. การเล่านิทานปากเปล่า นิทานปากเปล่าเป็นนิทานที่เล่าด้วยความสามารถที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวบุคคล ในอินเดียนิทานปากเปล่านั้นมักเล่าเป็นคำกลอนส่วนใหญ่คนเล่าจะเป็นนักวี การดำเนินการเล่านิทานผู้เล่ามักเล่าด้วยความรวดเร็ว เพราะผู้เล่าใช้ความจำบทท่องกวีในการเล่า

2. การเล่านิทานโดยใช้เครื่องดนตรีประกอบ นิทานในอินเดียนอกจากผู้เล่าเป็นนักเล่าเรื่องนิทานปากเปล่าแล้วยังมีนักเล่านิทานที่เล่าเรื่อง เรื่องนิทานประกอบเครื่องดนตรีอีกด้วย การเล่าที่มีดนตรีบรรเลงประกอบ เรียกว่า สูตะ ซึ่งในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช การเล่านิทาน เรียกว่า Magadha การเล่านิทานในอินเดียมีการแข่งขันด้วย

3. การเล่านิทานโดยใช้สื่อและอุปกรณ์ก็ักนักเล่านิทานชาวอินเดียนอกจากเล่านิทานประกอบการบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีแล้ว บางครั้งพวกเขายังนำเอาวัสดุหรืออุปกรณ์เข้ามาช่วยเพิ่มการเล่าให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น อุปกรณ์หรือสื่อส่วนใหญ่มักเป็นภาพวาดที่ทำลงบนผ้า เรื่องราวบนผ้าอาจจะละเอียดและอธิบายให้เห็นภาพรวมโดยชัดเจน นิทานที่ใช้สื่อของอินเดียนี้ส่วนใหญ่เป็นนิทานที่เกี่ยวข้องกับศาสนา และเรื่องราวทางประวัติศาสตร์

กุลรัศมี ภูมิมาศ (2521, หน้า 64) ได้เสนอรูปแบบของการเล่านิทานไว้ดังนี้

1. อ่านจากหนังสือนิทานให้เด็กฟังทั้งเล่ม
2. ใช้ภาพวาดที่มีความต่อเนื่องกันประกอบการเล่าให้เด็กฟัง โดยที่ภาพเหล่านั้นจะจับม้วนใส่ไว้ในกล่องแล้วหมุนที่ละภาพคล้าย ๆ ฟิล์มภาพยนตร์
3. เล่านิทานโดยใช้การวาดภาพขณะที่เล่าตามเนื้อเรื่องของนิทาน

เทคนิควิธีการเล่านิทาน

การเล่านิทานให้สนุก และเป็นที่ยอมรับของผู้ฟังนั้น มีความจำเป็นที่ผู้เล่านิทานจะต้องมีเทคนิควิธีการในการเล่านิทาน ซึ่งเกิดจากการฝึกฝนอบรมจนเป็นทักษะ หรือ เกิดจากความสามารถเฉพาะตัวที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิม ทั้งนี้หากผู้เล่านิทานมีความต้องการเป็นผู้เล่านิทานที่ดี เก่ง มีความสามารถในการจูงใจเด็กที่เป็นผู้ฟัง ควรที่จะศึกษาค้นคว้าหาความรู้ ทดลองปฏิบัติ และเล่านิทานให้เด็กฟังอยู่เป็นประจำสม่ำเสมอ (สัณห์พัฒน์ อรุณธารี, 2543, หน้า 25) นอกจากนี้ มีนักการศึกษาได้กล่าวถึงเทคนิควิธีการเล่านิทานไว้ ดังนี้

วิล ไมาจอร์ส (2539, หน้า 117-118) กล่าวว่า เทคนิคการเล่านิทานอยู่ที่ ส่วนประกอบ ต่าง ๆ ดังนี้

1. น้ำเสียง ปกตินักเล่านิทานต้องเป็นผู้มีน้ำเสียงที่แจ่มใส เพราะการเล่านิทาน น้ำเสียงเป็นสิ่งสำคัญที่จะกระตุ้นให้นิทานที่เล่าน่าสนใจหรือไม่ ดังนั้นเวลาเล่านิทานผู้เล่าจะต้องรู้จักใช้น้ำหนักของคำให้มีความหนักเบาตามอารมณ์ของตัวละคร เช่น โกรธก็ต้องใช้คำหนักเสียงดัง หากตัวละครกระซิบก็ต้องใช้เสียงเบาให้สมบทบาท หากตัวละครแสดงความตื่นเต้น ต้องใช้เสียงที่แสดงถึงความตื่นเต้นเร็วเร็วไปด้วย เป็นต้น

2. การใช้สีหน้าท่าทาง การใช้สีหน้าท่าทางประกอบการเล่านิทานเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่ง เช่น การแสดงความโกรธด้วยการนินหน้า แสดงถึงอารมณ์ดีด้วยรอยยิ้มหรือเสียงหัวเราะว่าจริง แสดงความสงสัยด้วยการขมวดคิ้ว

3. การสบตาผู้ฟัง การเล่านิทานจะดูเป็นกันเองมากขึ้น หากผู้เล่านิทานไปด้วย สบตาผู้ฟังนิทานไปด้วยรวมถึงการให้ผู้ฟังเข้ามามีส่วนร่วมในนิทาน ในบางช่วงตอนที่เห็นว่ามี ความเหมาะสม

ฉวีวรรณ กิनावงศ์ (2533, หน้า 104) กล่าวไว้ว่า การเล่านิทานให้ได้ดีนั้น เป็นเรื่องยากพอสมควรครูผู้เล่าจะต้องมีเทคนิคในการเล่าอย่างมาก เพื่อที่จะทำให้เด็กสนใจ ได้ตลอดเวลา ผู้เล่าต้องมีศิลปะในการเล่าอย่างยอดเยี่ยม นอกจากนี้ ยังจะให้ความรัก ความอดทน ความใกล้ชิดสนิทสนมกับเด็กอีกด้วย บุคลิกภาพและท่าทางของครูก็เป็นส่วนสำคัญ อีกประการหนึ่ง และก่อนที่จะเล่านิทานให้เด็กฟังทุกครั้ง ครูจะต้องมีการเตรียมการเล่าอยู่เสมอ อย่าคิดว่าไม่สำคัญ เพราะถ้าผู้เล่าได้เตรียมไว้ล่วงหน้าจะทำให้การเล่านิทานประสบความสำเร็จ ตามจุดประสงค์ที่วางไว้เสมอ การเล่านิทานได้ผลตามจุดประสงค์นั้นต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ทำความเข้าใจกับเนื้อหาเรื่องนิทานที่จะเล่าเสียก่อน โดยจินตนาการออกมาเป็นภาพอ่านเรื่องซ้ำ ๆ เพื่อจับใจความ ตัวละครและเหตุการณ์ทุกอย่าง ปิดหนังสือคิดย้อนเรื่องออกมาเป็นภาพและอ่านเรื่องทบทวนอีกครั้ง เพื่อเก็บภาษาสละสลวยไปใช้ให้เหมาะสมกับเรื่อง
2. การเลือกคำควรเป็นคำควรเป็นคำที่ง่าย ๆ ที่เด็กฟังหรือนึกออกเป็นภาพในจินตนาการได้ ควรใช้คำที่เกี่ยวกับการเปรียบเทียบด้วย เพื่อเด็กจะได้เข้าใจยิ่งขึ้น เช่น สูง – ต่ำ หนัก – เบา ใหญ่ – เล็ก หรือคำที่เกี่ยวกับรูป รส กลิ่น เสียง เป็นต้น
3. เมื่อในท้องเรื่องมีตัวละครคู่กัน ให้ใช้บทสนทนาเพราะทำให้เด็กตื่นเต็นกว่า
4. เริ่มต้นเรื่องได้ดี เพื่อเรียกร้องความสนใจพยายามหลีกเลี่ยงการบรรยายและอธิบายที่ไม่จำเป็น
5. การเล่าเรื่องควรใช้เสียงแบบสนทนากัน คือ ช้า ชัดเจน มีหนักเบา ไม่ควรมีเอื้ออ้า ที่นี้ เป็นต้น เพราะจะทำให้เสียรสของเรื่องและเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีของเด็ก
6. ขณะที่เล่านิทานควรจับเวลาให้ดี เว้นจังหวะตามอารมณ์ของเรื่อง เช่น ถ้าเนื้อเรื่องมีสิ่งเร้าใจก็พูดให้เร็วขึ้น ทำท่าจริงจังเมื่อถึงบทแปลกใจหรือตกตะลึงควรทอดระยะจะทำให้ผู้ฟังคล้อยตามได้ดีที่สุด
7. นิทานที่นำมาเล่าให้ยาวพอ ๆ กับระยะเวลาความสนใจของเด็ก คือ ประมาณ 15 – 25 นาที สำหรับเด็กประถมศึกษา หรือถ้าเป็นคำก็จะประมาณ 1000 คำสำหรับเด็กประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนเด็กประถมศึกษาตอนปลาย ประมาณ 3000 คำ ถ้าเป็นเด็กเล็ก ๆ ประมาณ 100 คำ ถ้าเด็กโตในระดับอนุบาลศึกษาก็จะประมาณ 500 คำ
8. เวลาเล่าต้องพยายามให้เป็นกันเองมากที่สุด ให้ความรักความสนิสนมกับเด็กอย่างจริงใจ ถ้าพบว่าเด็กคนใดคนหนึ่งคลายความสนใจจากนิทานและรบกวนสมาธิผู้อื่น ครูจะต้องให้ความสนใจทันที อาจจะมีมานั่งใกล้ ๆ ครูก็ได้
9. เวลาเล่าครูควรมีรูปภาพประกอบ อาจเป็นหนังสือภาพ หุ่น หรือสื่อการสอนอื่น ๆ จะช่วยให้เด็กสนใจยิ่งขึ้น ถ้าผู้เล่ามีความสามารถวาดภาพประกอบขณะเล่าด้วยก็จะเป็นการดีมาก
10. เวลาเล่าอย่าย่อเรื่องให้สั้นจนเกินไปจนขาดความสนุกไป เพราะจะทำให้เด็กไม่รู้เรื่อง
11. จัดบรรยากาศของห้องให้เหมาะสม เช่น อาจนั่งเล่ากับพื้น หรือ เชิดหุ่นประกอบการเล่า หรืออาจจะไปเล่าใต้ต้นไม้กลางแจ้งก็ได้

12. อย่าแสดงท่าทางประกอบการเล่ามากเกินไป จะทำให้นิทานหมดสนุก พยายามเล่าให้เป็นไปตามธรรมชาติง่าย ๆ และมีชีวิตชีวา

13. ขณะที่เล่าอาจให้เด็กมีส่วนร่วมในการเล่านิทานด้วยก็ได้ เช่น การแสดงท่าตามเนื้อเรื่องแต่ไม่ควรจะให้บ่อยนัก

14. ขณะที่เล่านิทานสายตาของครูจะต้องมองกวาดดูนักเรียนให้ทุกคน อาจนั่งเป็นครึ่งวงกลมหรือนั่งกับพื้นก็ได้ ในเวลาที่เด็กฟังนิทานสายตาของเด็กจะจับอยู่ที่ผู้เล่า ผู้เล่าจะต้องทอดสายตาไปที่เด็กไม่ใช่เพียงเพื่อจะดูว่าเด็กมีปฏิกิริยาอย่างไรเท่านั้น แต่เพื่อว่าเด็กจะได้เห็นความรู้สึกของผู้เล่าฉายมาทางดวงตา เช่น ความรู้สึกเศร้า เสียใจ รื่นเริง สนุกสนาน ตื่นเต้น ประหลาดใจ เป็นต้น

15. ขณะที่กำลังเล่านิทาน ถ้าหากมีเด็กพูดหรือถามขัดจังหวะ ครูควรบอกให้รอจนกว่าจะจบเรื่อง อย่างไรก็ตามครูอาจให้นักเรียนขัดจังหวะได้เป็นบางครั้งบางคราว

16. หลังจากการเล่านิทาน ควรเปิดโอกาสให้เด็กถามและวิพากษ์วิจารณ์แต่ไม่ควรบังคับเด็กให้ถาม เพราะจะทำให้เด็กเสียความเพลิดเพลิน

17. หลังจากการเล่านิทานแล้ว อาจจะให้เด็กได้แข่งขันกันตั้งชื่อเรื่องก็ได้ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เด็กได้ติดตามและเพื่อความเข้าใจในเรื่องที่ครูได้เล่ามาแล้ว

18. ถ้านิทานเรื่องยาวครูอาจจะเล่าเป็นตอน ๆ ก็ได้ เพื่อเป็นการเร้าให้เด็กอยากมาโรงเรียน ไม่ขาดเรียนเพื่อมาฟังนิทานต่อจนจบเรื่อง

2.5 สื่อที่ใช้ประกอบการเล่านิทาน

การเล่านิทานมีความสำคัญมากสำหรับเด็กปฐมวัย โดยเฉพาะเรื่องของการเลือกสื่อที่ใช้ประกอบการเล่านิทานทั้งผู้เล่าและผู้ฟัง เพราะเด็กในช่วงวัยนี้มีช่วงความสนใจสั้น การเลือกสื่อที่เร้าต่อความสนใจของเด็กจะช่วยให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินและติดตามเรื่องราวที่ฟังตลอดทั้งเรื่องการจัดเตรียมสื่อที่เหมาะสมและมีการฝึกใช้สื่อมาก่อนการเล่าจะช่วยให้ผู้เล่าเกิดความมั่นใจในการเล่าราบรื่นและประสบความสำเร็จ สำหรับสื่อที่ใช้ประกอบการเล่านิทานสำหรับเด็กอายุ 3-5 ขวบ มีผู้กล่าวไว้ดังนี้

นุชรี ตรีโรจน์วงศ์ (2530, หน้า 13-14) มีความคิดเห็นเรื่องสื่อที่ใช้ประกอบการเล่านิทานว่ามีหลายอย่างด้วยกัน ได้แก่

1. การวาดภาพประกอบการเล่านิทาน
2. ใช้หนังสือนิทานที่มีภาพประกอบ

3. ใช้ภาพประกอบ
4. ใช้เพลงประกอบ
5. ใช้ นิ้วมือประกอบการเล่า
6. ใช้สวมหูนนิ้วมือ
7. ใช้กระดาษสีหรือวัสดุตามธรรมชาติ
8. ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาประกอบการเล่านิทาน
9. ใช้คนจริงประกอบการเล่านิทาน

วรรณิ ศิริสุนทร (2532, หน้า 83-95) กล่าวว่า ในการเล่านิทานผู้เล่าสามารถเลือกใช้สื่อต่าง ๆ ประกอบการเล่าได้ เพราะจะช่วยเพิ่มความสนใจ และความสนุกสนานให้แก่เด็ก ๆ สื่อมีหลายอย่าง ได้แก่

1. กระดานชอล์ก
2. ภาพแผ่นและภาพพลิก
3. ภาพกระดาษกระดก
4. โทรทัศน์จำลอง
5. ตุ๊กตาหลอดด้าย
6. ตัวสัตว์ขี้ไม้หนีบ
7. หุ่นนิ้วเจาะรู
8. หุ่นนิ้วผ้า
9. หุ่นนิ้วกระดาษ
10. หุ่นถุงมือ
11. หุ่นจำลอง
12. หุ่นถุงกระดาษ
13. หุ่นเงา
14. หน้ากากแบบคาดเป็นกระบังหน้า
15. ลูกบาศก์ภาพนิทาน
16. ภาพตัดต่อ
17. กระดาษทรายเพื่อเล่านิทาน
18. กระดานผ้าสำลี

ไพพรรณ อินทนิล (2534, หน้า 113-148) กล่าวว่า อุปกรณ์ประกอบการเล่า นิทานช่วยกระตุ้นผู้ฟังให้เกิดความสนใจในนิทานมากยิ่งขึ้น สื่อที่ใช้ในการเล่านิทานสามารถ แยกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่

1. รูปภาพ
  - 1.1 ภาพประกอบจากหนังสือสำหรับเด็ก
  - 1.2 ภาพวาด
  - 1.3 ภาพแปะ
  - 1.4 การใช้ภาพวาดติดกระดุม
  - 1.5 การใช้ภาพจากโฆษณา
2. หุ่นต่าง ๆ ได้แก่
  - 2.1 หุ่นเงา
  - 2.2 หุ่นถุงมือ
  - 2.3 หุ่นมือ
  - 2.4 หุ่นถุงกระดาษ
  - 2.5 หุ่นนิ้วมือ
  - 2.6 หุ่นหน้ากากหรือหุ่นใส่ตัวคน
  - 2.7 หุ่นมือเงา
  - 2.8 หุ่นเชิดหรือหุ่นกระบอก
  - 2.9 หุ่นชัก
3. ดนตรีประกอบการเล่านิทาน
4. เชือกและสิ่งของต่าง ๆ ประกอบการเล่านิทาน
5. การแสดงท่าทางประกอบการเล่านิทาน
6. การใช้นิ้วมือประดิษฐ์เป็นตัวละคร
7. กระดาษพับเป็นรูปต่าง ๆ

การเล่านิทานโดยใช้สื่อที่มีอยู่ในชีวิตประจำวัน อาทิ เช่น ตะกร้า ตุ๊กตา ไม้เสื่อผ้า เป็นต้น

เกริก ยूनพันธ์ (2539, หน้า 92-93) กล่าวถึง สื่อที่ใช้ในการเล่านิทานว่ามี หลากหลายซึ่งพอจะกล่าวได้ ดังนี้

1. การเล่านิทานด้วยหนังสือ
2. การเล่านิทานประกอบหุ่นกระดาษ
3. นิทานหุ่นนิ้ว และนิทานหุ่นนิ้วเจาะรู
4. นิทานหุ่นมือ
5. นิทานหุ่นเชิด
6. นิทานหุ่นชัก
7. นิทานหุ่นเงา
8. นิทานเชือก
9. นิทานพับกระดาษ
10. นิทานตัดกระดาษหรือฉีกกระดาษ
11. นิทานประกอบการบิน
12. นิทานผ้าเช็ดหน้า
13. นิทานแผ่นป้ายสำลี
14. นิทานหน้ากาก

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเล่านิทาน

งานวิจัยในประเทศ

พจมาน เทียนมนัส (2529 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบ ความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่านิทานประกอบการแสดงละครสร้างสรรค์และประกอบการวาดภาพ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชาย – หญิง อายุ 5-6 ปี จำนวน 38 คน พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่านิทานประกอบการแสดงละครสร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่านิทานประกอบการวาดภาพ

จันทร์เพ็ญ สุภามล (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้ฟังนิทานประกอบดนตรีและนิทานประกอบภาพควบคู่กับกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมช่วยเหลือ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชาย – หญิง อายุ 5 - 6 ปี จำนวน 30 คน พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้ฟังนิทานประกอบดนตรีควบคู่กับกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมช่วยเหลือมีพฤติกรรมทางสังคมสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้ฟังนิทานประกอบภาพควบคู่กับกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมช่วยเหลือ

ทัศนีย์ อินทรบำรุง (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นิทานก่อนกลับบ้านกับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมก่อนกลับบ้านแบบปกติ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชาย – หญิง อายุ 5-6 ปี จำนวน 30 คน พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นิทานก่อนกลับบ้านมีวินัยในตนเองสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมก่อนกลับบ้านแบบปกติ

เนื่อน้อง สนับบุญ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสามารถทางภาษาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นิทาน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชาย – หญิง อายุ 5 - 6 ปี ผลของการศึกษาค้นคว้าพบว่า คะแนนความสามารถทางภาษาของเด็กปฐมวัยก่อนการทดลองและหลังการทดลองกับวิธีการจัดประสบการณ์การเล่นิทานที่เด็กเล่าเรื่องตามรูปจากหนังสือที่เด็กเลือก เด็กเล่าเรื่องตามรูปภาพจากหนังสือที่เด็กเลือกต่อกับเพื่อนและเด็กเล่าเรื่องตามรูปจากหนังสือที่เด็กเลือกต่อจากครูมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

วิจิตรา อุดมมูจรินทร์ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมการเล่นิทานที่มีต่อการพัฒนาความรู้และเข้าใจความหมายของคำศัพท์ในเด็กกลุ่มอาการดาวน์ระดับก่อนประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการพัฒนาความรู้และความเข้าใจความหมายของคำศัพท์ในเด็กกลุ่มอาการดาวน์ก่อนประถมศึกษาหลังการใช้กิจกรรมการเล่นิทานเพิ่มขึ้นกว่าก่อนการใช้กิจกรรมการเล่นิทานอย่างมีนัยสำคัญที่ .01

ประไพ แสงดา (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงขั้นความสามารถด้านการเขียนที่มีระยะเวลาแตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กอนุบาลปีที่ 1 อายุ 4-5 ปี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543 โรงเรียนพระนครศรีอยุธยา จำนวน 15 คน ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมการเล่นิทานไม่จบเรื่อง ผลการศึกษพบว่า ความสามารถด้านการเขียนของเด็กปฐมวัยในแต่ละช่วงระยะเวลาของการจัดกิจกรรมเสริมการเล่นิทานไม่จบเรื่องมีการเปลี่ยนแปลงขั้นความสามารถด้านการเขียนสูงขึ้น ตลอดระยะเวลาตั้งแต่สัปดาห์ที่ 1 ถึงสัปดาห์ที่ 8

ขวัญนุช บุญอยู่สง (2545 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การส่งเสริมทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยโดยการเล่า “ นิทานคณิต ” ผลการศึกษพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นิทานคณิตมีพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ในทุกทักษะสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อนงค์ วรพันธ์ (2545 : บทคัดย่อ) ก็ได้ศึกษา เรื่องพัฒนาการอ่านและการเขียนของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นิทานประกอบการทำสมุดเล่มเล็ก ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นิทานประกอบการทำสมุดเล่มเล็กรายบุคคล

กิจกรรมการเล่านิทานประกอบการทำสมุดเล่มเล็กรายกลุ่มและกิจกรรมการเล่านิทานแบบปกติ มีพัฒนาการอ่านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าว สรุปได้ว่า การเล่านิทานเป็นส่งเสริมพฤติกรรม ความเชื่อมั่นในตนเองและการช่วยเหลือกันของเด็กได้และสามารถพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ การรับรู้คำศัพท์ การเขียน ตลอดจนพัฒนาพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ในทุกทักษะสูงขึ้น

3. บทบาทสมมติ

3.1 ความหมายและความเป็นมาของบทบาทสมมติ

ความหมายของบทบาทสมมติ

แชฟเทลและแชฟเทล (Shaftel and Shaftel, 1967 p, 83) ได้ให้ความหมายของ บทบาทสมมติว่าเป็นวิธีการที่จะฝึกฝน เพื่อให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่เหมาะสมที่ควรในการแก้ไขปัญหา และในการตัดสินใจ ซึ่งต้องมีเทคนิคหลายอย่าง เช่น การอภิปราย การนิยาม การวิเคราะห์ปัญหา การแสดงและปฏิกิริยาของผู้ชม

เทเลอร์ และวอลฟอร์ด (Talyer and Walford, 1974 p, 19) ได้ให้ความหมายของบทบาทสมมติว่า การแสดงบทบาทเป็นการเปิดโอกาสให้ได้สวมบทบาทในสภาพการณ์ต่าง ๆ เพื่อฝึกว่าตนควรมีพฤติกรรมแบบใดจึงจะแก้ปัญหาได้ดีที่สุด ผู้แสดงต้องรับรู้บทบาทของตนเอง เพื่อให้เข้าใจและมีอารมณ์ในการแสดง

ลี (Lee. 1974 p. 316) กล่าวว่า การแสดงบทบาทสมมติ หมายถึง การเรียนรู้ จากการดูบทบาทของผู้แสดงในสถานการณ์ ซึ่งต่างจากการแสดงละคร คือ ผู้แสดงบทบาทสมมติ จะต้องคิดคำพูดและแสดงท่าทางโดยไม่มีเตรียมบทพูดไว้ล่วงหน้า การแสดงบทบาทสมมติ จะกระทำซ้ำใหม่ได้จนกว่าจะเป็นที่พอใจและยอมรับ

สุมน อมรวิวัฒน์ แรมสมร อยู่สถาพร และโสภภาพรรณ ชัยสมบัติ (2526, หน้า 99) ได้ให้ความหมายของบทบาทสมมติว่า เป็นเครื่องมือและวิธีการสอนอย่างหนึ่งที่ใช้ในการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องที่จะเรียน โดยผู้ที่สอนสร้างสถานการณ์สมมติ และบทบาทขึ้นมานั้นมักจะมีปัญหาและข้อขัดแย้งต่าง ๆ ผ่างมาด้วย การที่ผู้เรียนได้เลือกที่จะแสดงบทบาทต่าง ๆ โดยไม่ต้องฝึกและเตรียมตัวก่อนนั้น ผู้แสดงจะต้องแสดงไปตามธรรมชาติ โดยที่ ไม่รู้ว่าผู้แสดงคนอื่นจะมีปฏิกิริยาโต้ตอบอย่างไรบ้าง นับว่าเป็นการช่วยฝึกให้ผู้แสดงได้เรียนรู้ที่จะปรับพฤติกรรมและหาทางแก้ปัญหา ตัดสินใจอย่างธรรมชาติ

กาญจนา เลิศธีระวิวัฒน์ (2533, หน้า 6) กล่าวว่า บทบาทสมมติ หมายถึง วิธีการสอนที่เป็นกิจกรรมการแสดงของนักเรียนที่ผู้วิจัยกำหนดบทบาทและสถานการณ์แล้ว ให้ผู้เรียนแสดงโดยไม่มีการฝึกซ้อมมาก่อน แต่ให้ผู้เรียนแสดงออกตามที่ตนคิดว่าควรจะเป็น และถือเอาการแสดงออกทั้งความรู้สึก และพฤติกรรมของผู้แสดงมาเป็นข้ออภิปราย

สุพิน บุญชูวงศ์ (2528, หน้า 74) ได้ให้ความหมาย วิธีสอนแบบแสดงบทบาทสมมติ ว่า หมายถึง วิธีสอนที่แท้บทบาทสมมติขึ้นจากความจริงมาเป็นเครื่องมือในการสอน โดยครูสร้าง สถานการณ์สมมติและบทบาทขึ้นมาให้นักเรียนได้แสดงออกตามที่ตนคิดว่าควรจะเป็นมีการนำ การแสดงออกทั้งทางด้านความรู้ความคิด และพฤติกรรมของผู้แสดงมาใช้เป็นพื้นฐานในการให้ ความรู้และเข้าใจให้แก่เด็กนักเรียนในเรื่องความรู้และพฤติกรรม และปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

ศรัทธา เทียงเจริญ (2545, หน้า 10) กล่าวว่า การแสดงบทบาทสมมติ คือ การยก เอาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงมาแสดงเลียนแบบ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วนำมา อภิปรายถึงเหตุและผล เพื่อแก้ปัญหาเหตุการณ์นั้น

ทศนา แชนมณี (2546, หน้า 67) ได้ให้ความหมายของวิธีสอนโดยใช้การแสดง บทบาทสมมติว่า คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ ที่กำหนด โดยการให้ผู้เรียนสวมบทบาทในสถานการณ์ ซึ่งมีความใกล้เคียงกับความเป็นจริงและ แสดงออกตามความรู้สึกนึกคิดของตน และนำเอาการแสดงออกของผู้แสดงทั้งทางด้านความรู้ ความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมที่สังเกตพบมาเป็นข้อมูลในการอภิปราย เพื่อให้ผู้เรียนเกิด การเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์

จากความหมายของบทบาทสมมติ สรุปได้ว่า บทบาทสมมติ หมายถึง วิธีสอนที่ครูสร้าง สถานการณ์ขึ้นให้คล้ายคลึงกับปัญหาในชีวิตจริง เพื่อให้เด็กเข้าใจสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและ กระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่จะหาทางแก้ปัญหาจากนั้นให้เด็กแสดงบทบาทออกไปตามที่คิดไว้ แล้วสรุปวิธีในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสม

ความเป็นมาของบทบาทสมมติ

บทบาทสมมติ เป็นวิธีการหนึ่งของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และไม่ใช่เป็นของใหม่ พบว่า ใช้กันมาแล้วตั้งแต่ปี ค.ศ. 1900 ในรูปของการแสดงละคร มีผู้นำเอามาใช้เป็นเครื่องมือ ในการฝึกมนุษยสัมพันธ์ใช้เป็นวิธีการในการให้การศึกษาและในวงการแพทย์ หรือการบำบัดผู้ป่วย ทางจิตในวงการจิตวิทยา ผู้ที่นำบทบาทสมมติมาใช้คนแรก คือ โมเรโน (Moreno) นักจิตวิทยา ชาวเวียนนา มีการค้นพบว่า บทบาทสมมติสามารถใช้ในการวิเคราะห์ทางสังคมวิทยาได้ด้วย (ทศนา แชนมณี, 2545)

นักจิตวิทยาสมัยต่อมา ได้เห็นความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับจากการสร้างสถานการณ์ที่จะนำมาใช้ในการบำบัดรักษาคนไข้โรคจิต จึงได้นำวิธีการบทบาทสมมติมาใช้กันอย่างแพร่หลาย ส่วนนักการศึกษาชื่อ เอช ที เคิร์ท (S.T.Kerch) ได้นำบทบาทสมมติมาใช้ในวงการการศึกษา และได้ใช้ทดลองกับนิสิต เพื่อเตรียมตัวก่อนฝึกสอน ที่รัฐโอเรกอน ในปี ค.ศ. 1963 -1965 มีการยอมรับวิธีการนี้อย่างกว้างขวางในปี ค.ศ. 1967 ได้มีงานวิจัยชิ้นสำคัญเกี่ยวกับการแสดงบทบาทสมมติของ แฟนนี อี ชาฟเทล และยอร์ชชาฟเทล (Fannie R. Shaftel and George Shaftel) ซึ่งได้พิมพ์เป็นหนังสือชื่อ Role Playing For Social Valaves : Dicism Making in The Social Stadies เมื่อหนังสือได้พิมพ์ออกแพร่หลาย ซึ่งนับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการนำเอาการแสดงบทบาทสมมติมาใช้ในวงการศึกษอย่างกว้างขวาง (วาริ ธิระจิต, 2534, หน้า 185)

จากความเป็นมาของบทบาทสมมติสรุปได้ว่าบทบาทสมมติเริ่มต้นมาจากการนำมาใช้เพื่อประโยชน์ในวงการแพทย์ และในปัจจุบันได้นำมาใช้ในวงการการศึกษา โดยเป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลาย ในการนำมาเพื่อใช้พัฒนาการเรียนการสอนสำหรับเด็ก

3.2 จุดมุ่งหมายและประโยชน์ของการแสดงบทบาทสมมติ

ชูศรี สนิทประชากร (2525, หน้า 14-15) กล่าวว่า การแสดงบทบาทสมมติจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องชัดเจนเพราะเรื่องนั้น ๆ จะเป็นเรื่องที่สมมติจากเรื่องจริง ซึ่งจะเป็นการฝึกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ที่จะนำไปปฏิบัติในสภาพจริงด้วย เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออก มีการอภิปรายและวิเคราะห์เรื่องราวนั้น ๆ เป็นประโยชน์ในการฝึกให้เด็กรู้จักการแก้ปัญหา ตัดสินใจและสามารถนำการแก้ปัญหาไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ นอกจากนี้ในการแสดงบทบาทสมมติ ผู้สวมบทบาททุกคน จะรู้สึกว่ามีอิสระที่จะแสดงลักษณะของบทบาทของเขาให้ดีที่สุดเท่าที่เขาจะทำได้ โดยธรรมชาติแม้ว่าเขาจะได้รับคำพูดของตัวละคร เขาก็ไม่ควรที่จะท่องจำและพูดตามนั้น เขาควรพยายามเข้าใจความนึกคิด บทบาทของเขาในสถานการณ์นั้นและแสดงความรู้สึกของบทบาทของเขาออกมาให้ดีที่สุดโดยใช้คำพูดของเขาเองตามธรรมชาติ ซึ่งความเป็นอิสระในการแสดงจะทำให้ผู้แสดงมีความมั่นคงมากขึ้นในบทบาทของเขาและจะเพิ่มความเปิดเผยของเขาและเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น

การแสดงบทบาทสมมติในแต่ละครั้ง ผู้สวมบทบาทจะมีโอกาสได้เผชิญกับสถานการณ์ใหม่เป็นการช่วยให้ผู้สวมบทบาทมีความคิดสร้างสรรค์ เปิดเผยได้สัมผัสกับความรู้สึกของตนเอง เพื่อจะได้สามารถนำตนเองก้าวไปสู่ชีวิตที่มั่นคงสมบูรณ์ที่สุดที่สามารถทำได้ อีกทั้ง

ยังช่วยให้ผู้สวมบทบาทได้เรียนรู้ในการพัฒนางานที่ตนสามารถตามวัย ช่วยบุคคลให้สามารถจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ของตนช่วยพัฒนาความมั่นใจให้กับตนเอง โดยไม่ต้องมีการฝึกปฏิบัติเพิ่มเติมอีก (พรรณพิศ วาณิชยการ, 2528, หน้า 174 -196)

การแสดงบทบาทสมมติ เป็นสิ่งที่ครูนำมาใช้ช่วยในการสอนได้มาก เพราะบทบาทสมมติช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หลายอย่าง ดังที่ วิณา วิสเพ็ญ (พรรณทิพย์ พันทอง, 2534, หน้า 10 ; อ้างอิงจาก วิณา วิสเพ็ญ, 2529, หน้า 3-5) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการใช้บทบาทสมมติ ไว้ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้แสดงบทบาทเข้าใจตนเองได้ดียิ่งขึ้น เมื่อผู้แสดงได้มีโอกาสได้แสดงออกในสภาวะการณ์ต่าง ๆ ที่สมมติขึ้นและเข้าใจตนเองได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นว่าตนเองมีความสามารถในการแสดงออกทั้งทางด้านวาจาและท่าทางมากน้อยเพียงใดตนเองมีความกล้า มีความเชื่อมั่นความสามารถทางด้านการใช้ภาษา การแก้ปัญหาและการตัดสินใจเพียงใด เมื่อทราบแล้วจะได้พยายามปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น

2. ช่วยให้ผู้แสดงบทบาทสมมติมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้นบุคคลบางคนอาจจะไม่มีโอกาสได้แสดงออกต่อหน้าที่ผู้อื่นเลยไม่ว่าเป็นการพูด การแสดงละคร โต้วาที หรือการแสดงในรูปแบบใด การแสดงบทบาทสมมติเป็นการแสดงสั้น ๆ ที่ทุกคนพอจะทำได้โดยไม่ยากนักเมื่อมีโอกาสแสดงออกจะทำให้รู้สึกว่าการประสบความสำเร็จ ทำให้เกิดความเชื่อมั่นจะแสดงออกต่อไปทั้งทางด้านวาจาและท่าทาง

3. ช่วยให้ผู้แสดงบทบาทเข้าใจบุคคลอื่นที่ตนเกี่ยวข้องกับด้วยดียิ่งขึ้น โดยปกติแล้วบุคคลก็มักแสดงบทบาทตามสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นจริงตามธรรมชาติ แต่เมื่อต้องมาสวมบทบาทของผู้อื่นจะทำให้เข้าใจได้ดียิ่งขึ้นว่าผู้อื่นรู้สึกอย่างไร คิดอย่างไร ตัดสินใจอย่างไร ทำให้เข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่นดีขึ้น รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา รู้จักผ่อนหนักผ่อนเบาเมื่อต้องคบหาสมาคมกับ คนอื่น ทำให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับการวางตนในสังคมดีขึ้น

4. การแสดงบทบาทสมมติจะช่วยให้คนในกลุ่มเกิดความใกล้ชิดสนิทสนมเป็นกันเอง มีความสามัคคีปรองดองกัน การแสดงบทบาทสมมติเป็นการแสดง เป็นการเล่นร่วมกัน จึงต้องช่วยเหลือวางแผนจัดฉาก จัดบท สถานที่ กำหนดตัวแสดงและแสดงร่วมกันทำให้มีความใกล้ชิดสนิทสนมและมีความสามัคคีปรองดองกันยิ่งขึ้น

5. ช่วยให้ผู้แสดงบทบาทเข้าใจสภาวะการณ์ต่าง ๆ ได้ดีขึ้น การแสดงบทบาทสมติ มักจะต้องกำหนดสภาวะการณ์ต่าง ๆ ขึ้นมาให้แสดงในชีวิตจริงคนเราอาจจะไม่สบายใจนักกับ

สภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเอง แต่เมื่อต้องสวมบทบาทในสภาพการณ์ที่สมมติขึ้นต้องแก้ปัญหาตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ จะช่วยให้เข้าใจสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้ดีขึ้น

6. ช่วยให้ผู้แสดงบทบาทมีทักษะในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจดีขึ้นบทบาทสมมติส่วนใหญ่มักจะมีเหตุการณ์ขัดแย้งหรือสภาพการณ์ที่เป็นปัญหาแฝงอยู่ ผู้แสดงบทบาทจะต้องใช้ความคิด ใช้วิจารณญาณและไหวพริบต่าง ๆ แก้ปัญหาให้คลี่คลายลงไป การแก้ปัญหาหรือการตัดสินใจก็มีหลายอย่างต่าง ๆ กัน เช่น ผู้แสดงกลุ่มหนึ่งจะมีวิธีการแก้ปัญหาที่แตกต่างกันออกไปอีกทำให้ผู้แสดงได้มีประสบการณ์ในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจหลาย ๆ วิธี นับว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่า

7. ช่วยปลูกฝังค่านิยมที่สำคัญ ๆ ให้กับผู้แสดงสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นให้แสดงบทบาทนั้นมักจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งในเรื่องค่านิยมและคุณธรรมต่าง ๆ การแสดงบทบาทจะช่วยให้ผู้แสดงได้มีโอกาสสำรวจค่านิยมของตนเองจากการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ กิจกรรมในขั้นนี้จะช่วยให้ผู้แสดงเข้าใจค่านิยมต่าง ๆ มากขึ้น

8. ช่วยให้ผู้เข้าใจเรื่องพฤติกรรมของมนุษย์มากขึ้น ตามปกติแล้วการที่มนุษย์แสดงพฤติกรรมออกมานั้นมักต้องมีสาเหตุหรือแรงผลักดันอย่างใดอย่างหนึ่ง การที่ผู้แสดงสวมบทบาทที่ตนเองต้องทนอยู่ในสภาพการณ์ที่กำหนดให้ต้องใช้วาทะ การแสดงท่าทางและการตัดสินใจออกไปจะทำให้มีความเข้าใจในพฤติกรรมของมนุษย์ดีขึ้น เมื่อเข้าใจได้ดีก็สามารถให้อภัยในความพลั้งพลาดของบุคคลอื่น ทำให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น

9. ช่วยส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกันในหลาย ๆ กรณี มนุษย์เรามีความคิดมีความรู้สึกเจ็บที่เก็บไว้ในใจไม่อาจแสดงออกได้ การแสดงบทบาทจะช่วยให้ผู้แสดงได้ระบายความในใจออกมาทำให้ผู้ที่มีส่วนร่วมในการแสดงบทบาทได้รับรู้ได้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน ครูจะเข้าใจนักเรียนดีขึ้น นักเรียนเองก็จะเกิดความเข้าใจในตัวครู นอกจากนั้นในระหว่างนักเรียนด้วยกันก็จะเข้าใจกันดียิ่งขึ้นอีกด้วยและยังช่วยให้ผู้แสดงมีความรู้สึก มีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่นยิ่งขึ้น เพราะนอกจากแสดงบทบาทเหล่านั้นจะช่วยให้ได้สำรวจจุดเด่นจุดด้อยของผู้อื่นและตนเองและพยายามปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ช่วยให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมด้วยความผาสุกยิ่งขึ้น

10. การแสดงบทบาทสมมติช่วยทำให้เกิดความรื่นเริงบันเทิงใจเกิดความสนุกสนานเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดทางอารมณ์ การแสดงบทบาทสมมติ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนได้แสดงออกทั้งด้านวาทะ ท่าทาง ความคิด ทำให้การเรียนมีชีวิตชีวาผู้แสดงได้มีโอกาสสวมบทบาทในชีวิตจริงได้ดียิ่งขึ้น

สุจริต เพียรชอบ (บุญส่ง ครูศรี, 2537, หน้า 17 ; อ้างอิงจากสุจริต เพียรชอบ, 2531, หน้า 230-232) กล่าวถึงประโยชน์ของการใช้บทบาทสมมติได้ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้แสดงเข้าใจตนเองได้ดียิ่งขึ้น
2. ช่วยให้ผู้แสดงมีความเชื่อมั่นในตนเองมากยิ่งขึ้น
3. ช่วยให้ผู้แสดงเข้าใจบุคคลอื่นที่ตนเกี่ยวข้องกับด้วยดียิ่งขึ้น
4. ช่วยให้คนในกลุ่มเกิดความใกล้ชิดสนิทสนมเป็นกันเองมีความสามัคคีปรองดองกัน
5. ช่วยให้ผู้แสดงเข้าใจสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น
6. ช่วยให้ผู้แสดงมีทักษะในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจดีขึ้น
7. ช่วยปลูกฝังค่านิยมที่สำคัญ ๆ ให้แก่ผู้แสดงบทบาท
8. ช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ได้มากขึ้น
9. ช่วยส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกัน
10. ทำให้เกิดความสนุกสนานผ่อนคลายความตึงเครียดทางอารมณ์

จากจุดมุ่งหมายและประโยชน์ของการใช้บทบาทสมมติดังกล่าวมาสรุปได้ว่า บทบาทสมมติเป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้ตามขั้นตอนคือ “รู้สึก คิด กระทำ” ได้รู้จักตนเองและเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น ฝึกการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ โดยใช้วิจารณญาณและไหวพริบในการแก้ปัญหา

3.3 ทฤษฎีการใช้บทบาทสมมติ

ทิสนา เทียนแสม (Tisana Tiansame, 1972 p, 122 - 123) ได้สรุปทฤษฎีการใช้บทบาทสมมติมีอยู่ด้วยกัน 2 วิธี คือ

1. บทบาทสมมติที่เตรียมไว้ล่วงหน้า (Programmed or Structured Role Playing) ทฤษฎีนี้มีรากฐานมาจากความคิดว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียนมากที่สุด ผู้เรียนรู้ได้ด้วยกระทำ ทดลอง ฝึกหัด และลองผิดลองถูกผู้เรียนสามารถสังเกตพฤติกรรมของผู้เล่นบทบาทผู้นำจะทำหน้าที่ตีความและตัดสินใจอย่างพินิจพิเคราะห์ สมาชิกในกลุ่มจะเกิดความคิดรวบยอดในเรื่องหลักการที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ เป็นโอกาสที่สมาชิกจะเพิ่มความรู้สึกเกี่ยวกับการรับรู้ การมอง การเห็นและการเกิดปัญหา ทฤษฎีจึงประกอบไปด้วยการวิเคราะห์ การประเมินผลและการแนะนำ การปรับปรุงพฤติกรรมและทักษะในตัวสมาชิก

2. การใช้บทบาทสมมติแบบอัตโนมัติ (Spontaneous Role-Playing) ทฤษฎีนี้คล้ายทฤษฎีแรก คือ สมาชิกในกลุ่มเรียนรู้ด้วยการสังเกตเลียนแบบและการวิจารณ์ หรือ ดิชม แต่ข้อแตกต่างระหว่างทฤษฎีนี้กับทฤษฎีแรกก็คือ กระบวนการวิเคราะห์ในสถานการณ์การเรียนรู้ทฤษฎีนี้ เน้นหนักในเรื่องความเป็นธรรมชาติมากกว่าการวิเคราะห์ ทฤษฎีนี้ผู้เรียนจะได้รับการส่งเสริมในการคิดหาโครงสร้างของเขาเองมาทดลองและค้นคว้าหาแบบของพฤติกรรมใหม่ ๆ และทฤษฎีใหม่ ๆ ทฤษฎีนี้มักใช้ปนกับทฤษฎีแรก ซึ่งขึ้นอยู่กับความมุ่งหมายของกลุ่ม

สรุปทฤษฎีการใช้บทบาทสมมติมี 2 วิธี คือ บทบาทสมมติที่เตรียมไว้ล่วงหน้าและบทบาทสมมติแบบอัตโนมัติซึ่งทั้ง 2 วิธีเป็นการฝึกให้เด็กได้เรียนรู้จากการสังเกตพฤติกรรมและการเลียนแบบ ทำให้เด็กมองเห็นปัญหาและวิธีในการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม

3.4 ประเภทและลักษณะของการแสดงบทบาทสมมติ

ดวงเดือน เทศวานิช (ม.ป.ป., หน้า 108) ได้สรุปประเภทของบทบาทสมมติไว้ดังนี้ การแสดงบทบาทสมมติ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. การแสดงบทบาทสมมติแบบที่มีการเตรียมบทไว้พร้อม ผู้สอนเตรียมบทและสถานการณ์มาล่วงหน้า และใช้สอนตามขั้นตอนที่เตรียมมา ผู้แสดงจะแสดงตามบทบาทที่ผู้สอนเขียนขึ้น อาจเป็นการแสดงละคร ซึ่งมีการฝึกซ้อมท่าทางตามบทบาทที่กำหนดไว้มาล่วงหน้า เช่น ละครในวิชาภาษาไทยหรือประวัติศาสตร์ เป็นต้น
2. การแสดงบทบาทสมมติแบบที่ไม่มีการเตรียมบทมาก่อน ใช้เป็นเครื่องมือช่วยในการสอนตามวาระและโอกาสที่อำนวย ผู้สอนไม่ได้เตรียมบทมาล่วงหน้า ผู้สอนอาจกำหนดสถานการณ์ขึ้นแล้วนำมาเล่าให้ผู้เรียนฟัง ผู้แสดงจะใช้เทคนิคของตนเอง คิดหาคำพูดของตนเอง โดยอิงสถานการณ์ที่เล่ามาหรืออาจจะเป็นการแสดงที่ผู้สอนและผู้เรียนช่วยกันกำหนดสถานการณ์ขึ้น ผู้แสดงคิดบทบาทขึ้นเองตามความพอใจ เช่น สมมติให้ผู้เรียนเป็นพ่อค้า แม่ค้า ผู้ซื้อทำการซื้อขายกัน เป็นต้น

วิมลรัตน์ ชัยสิทธิ์ (2522, หน้า 21 – 22) ได้สรุปประเภทของบทบาทสมมติ ดังนี้

1. การแสดงแบบเตรียมบทมาแล้ว การแสดงประเภทนี้ ผู้แสดงจะแสดงบทบาทตามที่ครูเขียนขึ้นบางครั้งอาจมีการฝึกซ้อมกันมาแล้วล่วงหน้า
2. การแสดงโดยทันทีทันใด การแสดงประเภทนี้เป็นการแสดงอย่างฉับพลันผู้แสดงไม่ทราบมาก่อน

3. การแสดงโดยกำหนดสถานการณ์ให้การแสดงประเภทนี้เป็นการผสมระหว่างประเภทที่ 1 และประเภทที่ 2 คือ ครูจะเป็นผู้กำหนดสถานการณ์ขึ้นและนำมาเล่าให้นักเรียนฟังแต่ในการแสดงผู้แสดงจะใช้เทคนิคของตนเองคิดหาคำพูดของตนเอง

ดวงเดือน เทศวานิช (ม.ป.ป., หน้า 108) บทบาทสมมติมีลักษณะต่าง ๆ เช่น

1. การเลียนแบบกิริยาท่าทางของบุคคลอื่น เช่น ท่าเดิน ท่าวิ่ง ท่านั่งหลับ การแสดงท่าทางประกอบการพูด ฯลฯ ของเพื่อน ๆ ในชั้น
  2. การเลียนแบบกิริยาท่าทางของสัตว์ต่าง ๆ เช่น นกบิน กบกระโดด เปิดเดิน ลิงเดิน ฯลฯ
  3. การเลียนแบบเสียงของสิ่งต่าง ๆ เช่น เสียงแมวร้อง เบ็ดร้อง สุนัขเห่า เสียงรถยนต์ รถไฟ ฯลฯ
  4. การเล่นละครใบ้หรือเกมใบ้ ได้แก่ การแสดงกิริยาท่าทางต่าง ๆ โดยไม่ต้องใช้เสียง เช่น แสดงท่าร้องเพลง ท่าตะโกน ท่ากระซิบ ท่าล้างมือ พายเรือ ขับรถ ฯลฯ
  5. การเล่านิทานโดยใช้หุ่นมือเป็นการเล่านิทานโดยมีหุ่นหรือหุ่นนิ้วเป็นตัวแสดงประกอบ
  6. การแสดงละครเป็นเรื่องราวสั้น ๆ ผู้สอนอาจจะเตรียมตัวมาล่วงหน้าอาจใช้นำเข้าสู่บทเรียน เช่น แสดงเป็นเด็กปวดฟันไปหาหมอฟัน หรือละครประวัติศาสตร์ เป็นต้น
- สรุปได้ว่าการแสดงบทบาทสมมติ แบ่งได้ 3 ประเภท ได้แก่ การแสดงบทบาทสมมติแบบที่มีการเตรียมบทไว้พร้อม การแสดงบทบาทสมมติแบบที่ไม่มีการเตรียมบท การแสดงโดยกำหนดสถานการณ์โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เด็กได้แสดงออกตามความคิด ความรู้สึกของตนเองในการแก้ปัญหา

3.5 ขั้นตอนและหลักในการนำบทบาทสมมติไปใช้

ขั้นตอนในการนำบทบาทสมมติไปใช้

สุจริต เพียรชอบ (บุญส่ง ครูศรี, 2537, หน้า 17 ; อ้างอิงจากสุจริต เพียรชอบ, 2531, หน้า 230 – 232) ได้เสนอเทคนิคในการแสดงบทบาทสมมติดังนี้

1. การผลัดเปลี่ยนบทบาทกันแสดง เมื่อผู้แสดงได้แสดงบทบาทใดบทบาทหนึ่งไปแล้วควรมีการผลัดเปลี่ยนเปลี่ยนแสดงบทบาทอื่นที่ยังไม่ได้แสดงดูบ้าง
2. การแสดงบทบาทโดยให้ผู้แสดงรำพึงรำพันความรู้สึก หรือความในใจออกมาเป็นคำพูด ทำให้ผู้แสดงบทบาทได้ระบายความรู้สึก หรือความตึงเครียดภายในออกมาจะทำให้ผู้อื่น

ได้รับรู้ว่าผู้แสดงมีความรู้สึกอย่างไร เป็นวิธีการที่ช่วยให้กลุ่มเกิดความเข้าใจและมีความรู้สึกที่ดีต่อกัน

3. การแสดงโดยมีผู้เสริมในขณะที่ผู้แสดงผู้หนึ่งแสดงบทบาทและพูดออกมานั้น ผู้ช่วยจะเสริมคำพูดและความคิดต่าง ๆ ซึ่งผู้เสริมของผู้แสดงบทบาทแต่ละคนจะมีมากกว่าหนึ่งคนก็ได้วิธีการนี้จะเป็นการช่วยให้การแสดงบทบาทที่มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น แต่ผู้เสริมบทบาทจะต้องมีมารยาทที่ดีไม่สอดแทรกจนรบกวนการแสดง

4. การแสดงบทบาทหลาย ๆ กลุ่มในขณะเดียวกัน เมื่อกำหนดสถานการณ์ขึ้นแล้วก็แบ่งผู้แสดงออกเป็นกลุ่ม ๆ แสดงไปในขณะเดียวกัน เมื่อการแสดงจบลง การอภิปรายรวมทั้งหมดจะทำให้พบว่าวิธีการแก้ปัญหาหลาย ๆ แบบ เป็นแนวทางที่จะนำมาสรุป เพื่อใช้ในการดำเนินงานได้ดียิ่งขึ้น

5. การแสดงบทบาทซ้ำหรือการหมุนเวียนบทบาททำให้เห็นวิธีการหรือได้ข้อคิดหลาย ๆ วิธี หรือค่านิยมที่เหมาะสมที่สุด เมื่อกลุ่มหนึ่งแสดงเสร็จแล้วก็ให้อีกกลุ่มหนึ่งแสดงบทบาทเดิมซ้ำอีกจะทำให้ค้นพบวิธีแก้ปัญหาหลายวิธี แล้วจึงนำมาอภิปรายสรุป เพื่อให้ได้วิธีการที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหา

6. การใช้วิธีการสะท้อนภาพเป็นการแก้ปัญหาของกลุ่มโดยกำหนดบทบาทให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมนั้นแล้วให้ผู้เรียนอีกกลุ่มหนึ่งแสดงบทบาทหาวิธีการแก้ไขปัญหานั้น

ทิสนา เขมมณี (2545, หน้า 357 – 358) ได้เสนอแนะวิธีสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติให้มีประสิทธิภาพดังนี้

1. การเตรียมการ ผู้สอนกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะให้ชัดเจน และสร้างสถานการณ์และบทบาทสมมติที่จะช่วยสนองวัตถุประสงค์นั้น สถานการณ์และบทบาทสมมติที่กำหนดขึ้นควรมีความใกล้เคียงกับความเป็นจริงส่วนจะมีรายละเอียดมากน้อยเพียงใด ขึ้นกับวัตถุประสงค์ ผู้สวมบทบาทจะต้องคิดแสดงเองหรืออาจใช้บทบาทสมมติแบบแก้ปัญหา ซึ่งจะกำหนดสถานการณ์ที่มีปัญหา หรือ ความขัดแย้งให้ และอาจให้ข้อมูลเพิ่มเติมบ้างน้อยบ้าง ซึ่งผู้สวมบทบาทจะใช้ข้อมูลเหล่านั้นในการแสดงออกและแก้ปัญหาตามความคิดของตน

2. การเริ่มบทเรียน ผู้สอนสามารถกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนได้หลายวิธี เช่น โยงประสบการณ์ใกล้ตัวผู้เรียน หรือประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับการเรียนครั้งก่อน ๆ เข้าสู่เรื่องที่จะศึกษาเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากคิด อยากติดตามหรืออาจใช้วิธีแจงให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์จากการเข้าร่วมแสดงและช่วยกันคิดแก้ปัญหา

3. การเลือกผู้แสดง ควรเลือกให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการแสดง เช่น เลือกผู้แสดงที่มีลักษณะเหมาะสมกับบทบาทเพื่อช่วยให้การแสดงเป็นไปอย่างราบรื่นตามวัตถุประสงค์ได้อย่างรวดเร็ว หรือเลือกผู้แสดงที่มีลักษณะตรงกันข้ามกับบทบาทที่กำหนดให้ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนคนนั้นได้รับประสบการณ์ใหม่ได้ทดลองแสดงพฤติกรรมใหม่ ๆ และเกิดความเข้าใจในความรู้สึกและพฤติกรรมของผู้ที่มีลักษณะต่างไปจากตน หรืออาจให้ผู้เรียนอาสาสมัคร หรือเจาะจงเลือกคนใดคนหนึ่งด้วยวัตถุประสงค์ที่ต้องการช่วยให้บุคคลนั้นเกิดการเรียนรู้เมื่อได้ผู้แสดงแล้วควรรีให้เวลาผู้แสดงเตรียมการแสดง โดยอาจให้ฝึกซ้อมบ้างตามความจำเป็น

4. การเตรียมผู้สังเกตการณ์ หรือ ผู้ชม ผู้สอนควรเตรียมผู้ชมและทำความเข้าใจกับผู้ชมว่าการแสดงบทบาทสมมตินี้จัดขึ้นมิใช่มุ่งที่ความสนุก แต่มุ่งที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญ

5. การแสดง ก่อนการแสดงอาจมีการจัดฉากการแสดงให้ผู้สมจริงฉากการแสดงอาจเป็นฉากง่าย ๆ หรืออาจจะจัดให้ผู้สวयงาม แต่ไม่ควรจะใช้เวลามาก และควรคำนึงถึงความประหยัดด้วย เมื่อทุกฝ่ายพร้อมแล้วผู้สอนให้เริ่มการแสดงและสังเกตการแสดงอย่างใกล้ชิดไม่ควรมีการขัดการแสดงกลางคันนอกจากกรณีที่มีปัญหาเมื่อการแสดงออกนอกทางผู้สอนอาจจำเป็นต้องให้คำแนะนำบ้าง เมื่อการแสดงดำเนินไปพอสมควรแล้วผู้สอนควรตัดบทยุติการแสดงไม่ควรให้การแสดงยืดเยื้อ เยิ่นเย้อจะทำให้ผู้ชมเกิดความเบื่อหน่าย

6. การวิเคราะห์หรืออภิปรายผลการแสดง ขั้นนี้เป็นขั้นสำคัญมาก เพราะเป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ชัดเจนตามวัตถุประสงค์ เทคนิคที่จำเป็นสำหรับการอภิปรายในช่วงนี้มีหลายประการที่สำคัญคือการสัมภาษณ์ความรู้สึกและความคิดของผู้แสดงและจดบันทึกไว้บนกระดานต่อจากนั้นจึงสัมภาษณ์ผู้ชม หรือผู้สังเกตการณ์ถึงข้อมูลที่สังเกตได้ ผู้สอนควรจดบันทึกข้อมูลเหล่านี้บนกระดาน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเห็นประเด็นในการอภิปรายและสรุป ต่อจากนั้นจึงให้ทุกฝ่ายร่วมกันอภิปราย แสดงความคิดเห็น และสรุปประเด็นการเรียนรู้ สิ่งสำคัญมากที่ผู้สอนพึงคำนึงในการอภิปรายก็คือ การให้ผู้เรียนแสดงบทบาทสมมติเพื่อวัตถุประสงค์ที่จะใช้บทบาทเป็นเครื่องมือในการดึงความรู้สึกนึกคิด การรับรู้ เจตคติหรืออคติต่าง ๆ ที่ซ่อนอยู่ในส่วนลึกของผู้แสดงออกมาเพื่อเป็นข้อมูลในการเรียนรู้ ดังนั้น การอภิปรายจึงต้องมุ่งเน้นและอภิปรายในเรื่องของพฤติกรรมที่ผู้สวมบทบาทแสดงออก และความรู้สึกที่เป็นเหตุผลักดันให้เกิดการแสดง พฤติกรรมนั้นออกมา การซักถามจึงควรมุ่งประเด็นไปที่ว่าผู้แสดงได้แสดงพฤติกรรมอะไรบ้าง ทำไมจึงแสดงพฤติกรรมเช่นนั้น และพฤติกรรมนั้นก่อให้เกิดผลอะไรตามมา การอภิปรายไม่ควร

มุ่งประเด็นไปที่การแสดงของผู้สวมบทบาทว่า แสดงได้ดีไม่ดีเพียงใด เพราะนอกจากจะเป็นการอธิบายที่ผิดวัตถุประสงค์แล้ว ยังอาจทำให้ผู้แสดงเสียความรู้สึกได้

ในกรณีที่การอธิบายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและผู้เรียนเสนอแนะแนวคิดและแนวทางอื่น ๆ เพิ่มเติมแตกต่างไปจากที่ผู้สวมบทบาทแสดง ผู้สอนอาจให้มีการแสดงและการอธิบายเพิ่มเติมและสรุปบทเรียนอีกครั้งหนึ่ง

เทคนิคและขั้นตอนในการใช้บทบาทสมมติดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ครูจะต้องกำหนดสถานการณ์สมมติที่เป็นปัญหาแบ่งผู้แสดงออกเป็นกลุ่ม ๆ แล้วช่วยกันคิดวิธีการในการแก้ปัญหาจากสถานการณ์นั้น ๆ ให้แต่ละกลุ่มหมุนเวียนกันแสดง เมื่อกลุ่มหนึ่งแสดงเสร็จให้อีกกลุ่มแสดง หลังจากแสดงครบทุกกลุ่มแล้วครูเป็นผู้ซักถามเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เด็กได้แสดงออกมาในแต่ละกลุ่มแล้วนำมาอธิบายสรุป เพื่อให้ได้วิธีการที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหา เพื่อพัฒนาทักษะในการคิดแก้ปัญหา สามารถเชื่อมโยงไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

หลักในการนำบทบาทสมมติไปใช้

จากแนวทางใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (กรมวิชาการ, 2522, หน้า 53) ได้ให้ข้อเสนอแนะในการแสดงบทบาทสมมติหลายประการด้วยกัน คือ

1. กิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติ จะต้องเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องและเสริมความรู้ในบทเรียน
  2. ครูและนักเรียนวางแผนล่วงหน้าในการจัดกิจกรรมบทบาทสมมติ
  3. ครูอาจจะต้องช่วยเหลือในการเขียนบทและกำกับการแสดงให้บ้างในตอนแรก ๆ แต่ครูก็มั่นใจในความคิดริเริ่มของเด็กว่าเด็กสามารถและมีความรู้สึกนึกคิดตามระดับของเด็ก เด็กไม่ใช่ผู้ใหญ่ลดส่วน ครูอาจให้เด็กเขียนบทและกำกับการแสดงเอง และเปิดโอกาสให้เด็กนักเรียนได้วิจารณ์ และปรับปรุงการแสดง การวางแผน การเขียนบทและการกำกับ เพื่อให้มีความสามารถยิ่งขึ้น โดยครูควบคุมดูแลไม่ให้ออกนอกกลุ่มนอกทาง
  4. หากไม่จำเป็นครูไม่ควรทำให้ดูเป็นตัวอย่างก่อน
- การนำบทบาทสมมติไปใช้ในการเรียนการสอนนั้น วิมลรัตน์ ชัยสิทธิ์ (2522, หน้า 27 – 29) ได้เสนอแนะไว้ ดังนี้

1. การแสดงบทบาทสมมติ ควรใช้ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้และไม่ควรใช้เพื่อความบันเทิงเพียงอย่างเดียว หรือเพียงเพื่อให้เป็นตามโครงการสอนที่กำหนดไว้เท่านั้น

2. การแสดงบทบาทสมมติบางครั้งใช้เวลาในการแสดงออกจึงไม่ควรกำหนด การแสดงบทบาทสมมติไว้ในโครงการที่มีเวลาน้อย หรือมีกำหนดเวลาแน่นอนตายตัวด้วยลงไป

3. การเลือกเรื่องที่จะนำมาใช้กับการแสดงบทบาทสมมติ มีผู้ให้หลักการเลือกเรื่อง ว่าครูควรตั้งคำถามต่อไปนี้ถามตัวเอง คือ

3.1 เรื่องที่จะเลือกมาแสดงบทบาทสมมตินั้นจะทำให้เกิดผลต่อไปนี้หรือไม่

ก. กระตุ้นให้ผู้เรียนอยากพูด อยากอภิปรายเมื่อการแสดงจบลงแล้ว

ข. ผู้เรียนสามารถเข้าใจความคิดเห็น ความรู้สึกและค่านิยมของสมาชิก อื่น ๆ ได้ดี

ค. ผู้เรียนเข้าใจถึงสาเหตุของพฤติกรรมในสถานการณ์หนึ่ง ๆ

3.2 ผู้เรียนจะมีความรู้พอเพียงที่จะสามารถเข้าร่วมแสดงและอภิปรายในเรื่อง ปัญหาที่ยกมาหรือไม่ เพราะปกติการแสดงแต่ละครั้งไม่ควรเกิน 4 – 5 นาที

4. การใช้บทบาทสมมติจะได้ผลเต็มที่เมื่อใช้เป็นส่วนสมบูรณ์ของหลักสูตร กล่าวคือ นำมาใช้ติดต่อกันพอสมควร ไม่ใช่นำมาเพียงการค้นการเรียนรู้ตามปกติไปเพียงครั้งหรือสองครั้ง เพื่อแก้ความเบื่อหน่ายของผู้เรียนเท่านั้น

5. ควรใช้วิธีการแสดงบทบาทสมมติ เมื่อต้องการให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและ ฝึกทักษะในการปฏิบัติตนในเรื่องความสัมพันธ์ของมนุษย์ไม่ใช่นำมาใช้เพราะว่าเป็นวิธีการที่สนุก และผู้เรียนชอบ จริงอยู่เมื่อนำบทบาทสมมติมาใช้มักจะเป็นไปได้ว่าผู้เรียนสนใจและอยากให้อ ใช้วิธีนี้ตลอดเวลากับทุก ๆ เรื่อง แต่ครูต้องคำนึงด้วยว่าถ้านำมาใช้บ่อยเกินไปจะทำให้ประสิทธิภาพ ลดลงและเมื่อถึงคราวที่เป็นเรื่องที่เหมาะสมที่จะใช้กับวิธีนี้ได้ผลไม่ดีเท่าที่ควร

การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1957 p, 8 – 10)

กล่าวว่า ครูจะต้องเป็นผู้กระตุ้นให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นออกมาอย่างอิสระและสร้างบรรยากาศ ในห้องเรียนให้เด็กรู้สึกเป็นอิสระไม่ถูกควบคุมจากระเบียบวินัยที่เคร่งครัดจนเกินไปนอกจากนั้น เลิศ อานันท์ และวราภรณ์ รักวิชัย มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ครูควรจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้ตรงกับพัฒนาการของเด็ก โดยให้เด็กทุกคนมีโอกาสในการแสดงอย่างอิสระและมีส่วนร่วมใน การจัดสภาพแวดล้อมในห้อง การเปิดโอกาสให้เด็กรู้จักตัดสินใจ และแก้ปัญหาด้วยตนเอง และ ครูควรให้คำชม เพื่อให้เด็กเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในสิ่งที่เด็กได้กระทำ และมีกำลังใจปรับปรุง ให้ดีขึ้น (เลิศ อานันท์, 2527, หน้า 25 ; วราภรณ์ รักวิชัย, 2527, หน้า 721)

วารี ธีระจิตร (2534, หน้า 189 – 190) ได้สรุปเกี่ยวกับการเรียนโดยใช้กิจกรรม บทบาทสมมติว่า มีข้อดีหลายประการที่เห็นได้ชัดก็คือ ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนและ

เรียนได้อย่างสนุกสนาน สามารถเข้าใจสิ่งเรียนได้อย่างดี ช่วยปรับปรุงพฤติกรรมและเจตคติ ให้ปฏิบัติตนในสังคมได้อย่างเหมาะสมและรู้จักการเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ ฝึกการแก้ปัญหา และรู้จักการตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม

หลักในการนำบทบาทสมมติไปใช้ในการเรียนการสอน สรุปได้ว่า การนำบทบาทสมมติไปใช้ต้องมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาให้เด็กเรียนรู้ มีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และตรงกับพัฒนาการของเด็ก ให้เด็กได้แสดงออกโดยครูคอยกระตุ้นให้เด็กคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง

3.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทสมมติ

งานวิจัยในต่างประเทศ

ชูด์ท์ (Shoudt, 1976 p, 2754-A) ได้ใช้บทบาทสมมติในการฝึกทักษะปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนอนุบาล จำนวน 75 คน พบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกโดยใช้บทบาทสมมติมีนิสัยเอื้อเฟื้อมากขึ้นกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โคโนเลย์ (Conoley, 1977 p, 4977 – A) ได้ศึกษาผลของการใช้บทบาทสมมติในการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา 3, 4 และ 5 จำนวน 142 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ใช้เวลาทดลอง 2 สัปดาห์ วันละ 30 นาทีทุกวัน มีการทดสอบก่อนการเรียนและหลังการเรียนกับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ผลการศึกษาพบว่า การนำบทบาทสมมติมาเป็นองค์ประกอบในการเรียนการสอนมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนมากกว่ากลุ่มควบคุม ทำให้นักเรียนมีสังคมมีดีดีขึ้นและเปลี่ยนแปลงจากการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางมากขึ้น

เกลเลอร์ (Geller, 1978 p, 219) ได้ทดลองใช้บทบาทสมมติประกอบการเรียนเพื่อปลูกฝังการเชื่อฟังกับนักเรียนจำนวน 91 คน ผลปรากฏว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้บทบาทสมมติมีการเชื่อฟังมากกว่านักเรียนกลุ่มที่เรียนโดยไม่ใช้บทบาทสมมติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วากเนอร์ (Wagner, 1978 p, 441) ได้ทดลองใช้การแสดงบทบาทสมมติเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มชนกับนักเรียนอายุ 8 – 9 ปี โดยครูแนะนำนักเรียนให้เข้าใจชีวิตของคนเผ่าพันธุ์หนึ่งด้วยวิธีการแสดงบทบาทสมมติเกี่ยวกับการสร้างเขื่อนกักน้ำในหุบเขาของชาวอินเดียนแดง ผลการทดลองทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจและเห็นใจชาวอินเดียนแดงมากขึ้น

ทิมมส์ (Timms, 1986 p, 3398-A) ได้ศึกษาการใช้การแสดงบทบาทสมมติที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ทางการละคร เพื่อประเมินคุณภาพและปริมาณเกี่ยวกับการแสดงความคิด

และเพิ่มพูนความคิดสร้างสรรค์โดยใช้เด็กไป 8 คน แสดงบทบาทสมมติ จำนวน 16 ครั้ง ๆ ละ 90 นาที ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนทั้ง 8 คน ได้พัฒนาการด้านการแก้ไขปัญหาและแก้ไขสถานการณ์สูงขึ้นทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ

จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าว สรุปได้ว่า บทบาทสมมติสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กได้เป็นอย่างดี และเป็นการส่งเสริมพัฒนาให้เด็กแก้ไขปัญหาและแก้ไขสถานการณ์ได้ด้วยตนเอง

งานวิจัยในประเทศ

อัจฉรา เนตรล้อมวงศ์ (2531) ได้ศึกษา ผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 16 คน ผลการทดลองพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอน โดยใช้บทบาทสมมติมีความเชื่อมั่นในตนเองสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จงกล นันทพล (2535) ได้ทำการศึกษา การสังเกตพฤติกรรมการช่วยเหลือจากการเล่นแบบสมมติในศูนย์บ้านของเด็กก่อนวัยเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชาย-หญิง อายุระหว่าง 5-6 ปี จำนวน 30 คน ของหน่วยปฏิบัติการพัฒนาการเด็กมหาวิทยาลัยเกษตร ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะการแสดงพฤติกรรมช่วยเหลือของเด็กก่อนวัยเรียนที่เกิดจากการริเริ่มของเด็กเอง ร้อยละ 57.84 และจากการถูกขอร้องจากคนอื่น ร้อยละ 42.16 โดยวิธีการแบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน การให้สิ่งของแก่เพื่อน การช่วยเหลือและการปลอบใจเพื่อน คิดเป็นร้อยละ 27.45 , 15.20 , 55.39 และ 1.96 ตามลำดับ การแสดงพฤติกรรมการช่วยเหลือของเด็กวัยก่อนเรียนเฉลี่ย 2 ครั้ง ต่อ 1 คน ซึ่งเกิดจากการริเริ่มของเด็กเอง 1 ครั้ง และจากการถูกขอร้องจากคนอื่น 1 ครั้ง

ธนวรรณ สังข์ทอง (2539) ได้ศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องอริยสัจ 4 และฆราวาสธรรม 4 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่สอนโดยใช้บทบาทสมมติ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้บทบาทสมมติ มีผลการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยไม่ใช้บทบาทสมมติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วันเพ็ญ ปูลพัฒน์ (2539) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการเล่นสมมติแบบกึ่งชี้แนะและแบบอิสระ กลุ่มตัวอย่างได้แก่เด็กปฐมวัยอายุ 5-6 ปี จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่ายและสุ่มแบบแบ่งชั้น พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นสมมติกึ่งชี้แนะมีพฤติกรรมทางสังคม ด้านการแบ่งปัน และด้านการร่วมมือ สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการเล่นสมมติแบบอิสระอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ที่ระดับ .01 และเด็กปฐมวัยที่ได้รับการเล่นสมมติแบบกึ่งชี้แนะมีพฤติกรรมทางสังคม ด้านการช่วยเหลือสูงกว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการเล่นสมมติแบบอิสระอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติ มีผลทำให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ส่งเสริมให้มีพัฒนาการทางด้านสังคม เช่น ความรับผิดชอบ การช่วยเหลือ แบ่งปัน ความกตัญญูทักท้วง และความเชื่อมั่นในตนเอง เพราะนักเรียนได้แสดงบทบาทในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริง ทำให้เกิดความเข้าใจตนเองและคนอื่นมากขึ้น การแสดงบทบาทสมมติยังส่งเสริมให้นักเรียนกล้าตัดสินใจและรู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติมีพฤติกรรมในการแก้ปัญหาหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองตามสมมติฐานที่ตั้งไว้หรือไม่